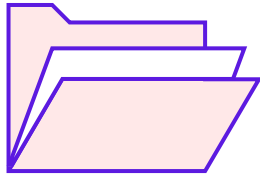

Procedury „Niebieskie Karty” w Gdyni

jako źródło udokumentowanej wiedzy
o problemie przemocy w rodzinie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni

Procedury „Niebieskie Karty” w Gdyni jako źródło udokumentowanej wiedzy o problemie przemocy w rodzinie

Raport diagnostyczny stanowiący pogłębienie treści
zawartych w Gminnym Programie Przeciwdziałania
Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
na lata 2021–2027

Wydanie czwarte

Autor: Adam Miller

Spis Treści

03	Wstęp
04	1. Procedury „Niebieskie Karty” na przestrzeni lat 2011–2021
04	1.1. Dynamika zjawiska
06	1.2. Podmioty wszczynające procedurę „Niebieskie Karty”
07	1.3. Sposoby wszczęcia procedur „Niebieskie Karty”
10	1.4. Przemoc w rodzinie w aspekcie terytorialnym
11	1.5. Zakończenie procedury „Niebieskie Karty”
14	2. Charakterystyka środowisk objętych procedurą „Niebieskie Karty”
14	2.1. Problemy społeczne współwystępujące ze zjawiskiem przemocy w rodzinie
17	2.2. Stereotypizacja zjawiska przemocy w rodzinie
17	2.2.1. Sytuacja ekonomiczna rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”
18	2.2.2. Instytucjonalne wsparcie ośrodka pomocy społecznej
19	2.2.3. Kuratela sądowa w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty”
20	2.3. Struktura gospodarstw domowych
22	3. Charakterystyka osób doznających przemocy i stosujących przemoc
22	3.1. Struktura płci i wieku osób doznających przemocy i stosujących przemoc
24	3.2. Osoby doznające przemocy i stosujące przemoc we wzajemnej relacji
29	3.3. Status osób doznających przemocy i stosujących przemoc na rynku pracy
33	3.4. Wykształcenie osób doznających przemocy i stosujących przemoc
33	3.5. Formy przemocy w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty”
39	4. Wsparcie instytucjonalne rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”
39	4.1. Działania preinterwencyjne
41	4.2. Działania interwencyjne
42	4.3. Działania integracyjne
45	Podsumowanie

Wstęp

Niniejszy raport diagnostyczny został przygotowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni i jest wynikiem pogłębionej analizy wszystkich procedur „Niebieskie Karty”, realizowanych w okresie od 19 października 2011 roku do 31 grudnia 2021 roku, tj. na bazie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Publikacja jest kolejnym, czwartym wydaniem raportu, który uzupełniono o wyniki badania desk research obejmującego wszczęte w Gdyni procedury „Niebieskie Karty” z lat 2018–2021. Realizację badań na stałe wpisano w plan działań o charakterze badawczym. Zgodnie z przyjętą metodologią, badania tego typu realizowane są przez MOPS Gdynia regularnie, w cyklach dwuletnich, począwszy od roku 2014. Odstępstwem był rok 2020, który zaburzył zakładaną powtarzalność z uwagi na ogłoszenie w marcu stanu pandemii Covid-19 i konieczność przejścia przez MOPS Gdynia w tryb pracy interwencyjnej, w tym znaczącej intensyfikacji działań w kierunku zabezpieczenia społecznego gdynian w pierwszych miesiącach trwania pandemii. Czwarta edycja objęła zatem zwiększoną – bo obejmującą okres czteroletni – liczbę wszczętych procedur „Niebieskie Karty”. Powtarzalność badania gwarantuje stałe pogłębianie wiedzy w tematyce przeciwdziałania przemocy w rodzinie, zapewniając wszystkim zainteresowanym dostęp do aktualnej i rzetelnej diagnozy zjawiska oraz obserwację jego tendencji i dynamiki w dłuższym czasookresie.

Analogicznie do poprzedzających edycji, realizację badania oparto o jakościową metodę analizy danych zastanych (*desk research*) z wykorzystaniem dostępnych materiałów źródłowych, obejmujących teczkę rodzin, dla których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty” (i zawierających m.in. taką dokumentację jak formularze „Niebieska Karta”, czy protokoły z posiedzeń grup roboczych). Mając na celu zapewnienie dbałości przeprowadzenia procesu badawczego oraz uzyskanie jak najbardziej rzetelnych i kompleksowych wyników badania, zastosowano również tzw. metodologiczną triangulację źródeł informacji, polegającą na zwielokrotnieniu źródeł informacji w ramach tej samej metody ich gromadzenia. Informacje zebrane z teczek rodzin, objętych procedurą „Niebieskie Karty”, zweryfikowano i uzupełniono bowiem o dane zawarte w Systemie Informatycznym Pomost Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni. Wyniki zebrano w zanonimizowany – według przygotowanego wcześniej klucza kodowego – zbiór danych.

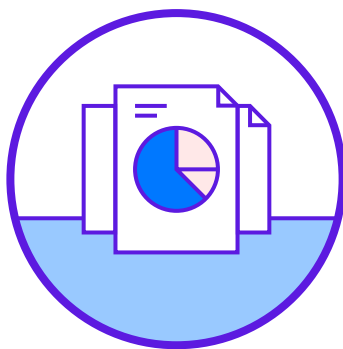
Diagnozę przeprowadzono w oparciu o wymienione poniżej cztery, elementarne obszary badawcze, które w ujęciu syntetycznym charakteryzują zjawisko przemocy w rodzinie. Diagnoza ma bowiem przyczynić się do lepszego rozpoznania i zidentyfikowania specyfiki przemocy w rodzinie, w szczególności w jej aspekcie lokalnym. Przedstawione w niniejszym raporcie dane mogą i powinny zostać wykorzystane do umacniania oraz ulepszania gdyńskiego systemu wsparcia osób uwikłanych w przemoc.

1 Procedury „Niebieskie Karty” – ogólne ramy procedowania, obejmujące etapy wszczęcia, prowadzenia oraz zakończenia procedur

3 Osoby stosujące oraz doznające przemocy scharakteryzowane według cech demograficzno-społecznych wraz ze wskazaniem doznawanych / stosowanych form przemocy

2 Środowiska objęte procedurą „Niebieskie Karty” scharakteryzowane w odniesieniu do wybranych aspektów życia społecznego

4 Zinstytucjonalizowana oferta wsparcia, z jakiej korzystają osoby uwikłane w przemoc w rodzinie w kontekście działań preinterwencyjnych, interwencyjnych oraz postinterwencyjnych

1 Procedury „Niebieskie Karty” na przestrzeni lat 2011–2021

1.1. DYNAMIKA ZJAWISKA

Działając w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku, w okresie od 19 października 2011 roku do 31 grudnia 2021 roku **zostało wszczętych w Gdyni ogółem 3175 procedur „Niebieskie Karty”**. Według stanu na połowę października 2022 roku, zakończono realizację 3173 z nich (co stanowi 99,9% ogółu).

TABELA NR 1: LICZBA WSZCZĘTYCH PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY” W LATACH 2011–2021

	X-XII. 2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	OGÓŁEM
liczba wszczętych procedur NK	49	277	332	339	338	305	284	316	312	237	295	3084
liczba wszczętych procedur NK „bis” ¹	0	1	1	5	11	5	4	17	12	15	20	91
liczba zamkniętych procedur NK ²	49	278	333	344	349	310	288	333	324	252	313	3173

- 1 jeśli różne osoby, uprawnione do wszczynania procedury „Niebieskie Karty”, wypełnią formularze „Niebieska Karta – A” w różnym/odwrotnym układzie osób doznających przemocy do stosujących przemoc **w trakcie trwania procedury**, takie formularze łączone są w Gdyni jako procedura w jednej rodzinie (ze znacznikiem „bis” przy numerze ewidencyjnym lub „tertio” dla kolejnej)
- 2 według stanu na połowę października 2022 roku

Analiza dynamiki zjawiska przemocy w rodzinie na przestrzeni ponad dziesięciu lat realizacji procedur „Niebieskie Karty”, wskazuje na zbliżoną liczbę prowadzonych postępowań w skali roku. Liczba wszczętych procedur w ostatnich dziesięciu latach (2012–2021) wyniosła średniorocznie 313. Za wyjątkowy należy uznać 2020 rok, w którym wszczęto najniższą – na przestrzeni dziesięciolecia – liczbę procedur, na czym zaważył globalny kryzys związany z ogłoszeniem stanu pandemii Covid-19. Rozprzestrzenianie się wirusa SARS-CoV-2 ograniczyło, a niekiedy wręcz sparaliżowało systemowe działania instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, co wynikało z konieczności znaczącej intensyfikacji interwencyjnych działań instytucjonalnych, jak i przejścia w tryb pracy hybrydowej lub zdalnej. Liczba procedur wszczętych w 2020 roku przez przedstawicieli oświaty i ochrony zdrowia – a więc przedstawicieli jednostek funkcjonujących przez znaczną część roku w trybie zdalnym – była najniższa na przestrzeni dziesięciolecia (por tab. nr 3). Obowiązujące obostrzenia epidemiologiczne wymusiły także konieczność przeorganizowania pracy grup roboczych i Zespołu Interdyscyplinarnego.

Od 13.03 do 30.06.2020 roku nie odbywały się stacjonarne spotkania grup roboczych i monitoring miejsc zamieszkania rodzin wskazanych w pNK. Od czasu przywrócenia możliwości prowadzenia grup roboczych jedynie w siedzibie Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie MOPS Gdynia (tj. od października 2020 roku) spotkania te

odbywały się w ograniczonym składzie w dniu pełnienia dyżuru koordynatora pNK i były zaplanowane zawsze adekwatnie do możliwości osoby/rodziny objętej procedurą. Od lipca 2020r. spotkania grup roboczych oraz wejścia w środowiska odbywały się zgodnie z zapisami specustawy z dnia 2 marca 2020 roku. Dbając o bezpieczeństwo własne i osób, z którymi członkowie grup roboczych współpracowali w ramach procedury, przed wejściem w środowisko lub przed spotkaniem grupy w siedzibie Zespołu, każdorazowo był przeprowadzany wywiad czy ODP/OSP wyraża chęć bezpośredniego spotkania z koordynatorem pNK (w mieszkaniu lub poza nim) oraz czy pozwala na to jego sytuacja zdrowotna (czy nie choruje, czy nie przebywa na kwarantannie lub w nadzorze sanitarnym, czy oczekuje lub przebył/a zabieg medyczny, operację). Bezpośredni kontakt podejmowany był po uzyskaniu pozytywnych informacji w tym zakresie i deklaracji uczestnictwa w spotkaniu. W 2021 roku kontakty z osobami zaangażowanymi w prace grup roboczych, w tym z osobami/rodzinami objętymi procedurą odbywały się już w bezpośrednim kontakcie, z zachowaniem jednak reżimu sanitarnego. Wypracowaną formułę spotkań zdalnych stosowano wyłącznie w sytuacjach kwarantanny koordynatora, specjalisty bądź osoby objętej procedurą. Kontakt online został również zachowany w przypadku tych osób, które ze względu na stan zdrowia bądź z powodu silnie lękowej postawy przed zakażeniem koronawirusem nie wyrażały zgody na kontakt bezpośredni.

TABELA NR 2: OKRES DOZNAWANIA PRZEMOCY

	LICZBA	%
pierwszy raz	70	2,2
więcej niż jeden raz do 1 miesiąca	164	5,2
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	165	5,2
powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy	292	9,2
powyżej 6 miesięcy do 1 roku	328	10,3
powyżej 1 roku do 3 lat	653	20,6
powyżej 3 lat do 6 lat	362	11,4
powyżej 6 lat do 10 lat	284	9,0
powyżej 10 lat	316	10,0
nieokreślony, dłuższy czas ¹	309	9,7
brak danych / brak wskazania	232	7,3
	3175	100,0

¹ odpowiedzi takie jak: „od dłuższego czasu”, „od zawsze”, „od dawna”, „od wielu lat”, „odkąd pamiętam”, „od dzieciństwa”, „od lat”

Pogłębiona analiza prowadzonych procedur potwierdza, że zjawisko przemocy w rodzinie nie jest jednorazowym aktem, lecz procesem ciągłym, dynamicznym, powtarzającym się. Spośród 3175 rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, tylko w 234 wskazano na okres doznawania przemocy krótszy niż miesiąc (co stanowi zaledwie 7,4% ogółu rodzin). Dominantę niezmiennie stanowi wskazanie „powyżej 1 roku do 3 lat”, które dotyczy 20,6% rodzin. Zsumowany odsetek rodzin wskazujących na doznawanie przemocy w okresie dłuższym niż jeden rok stanowi 60,7% ogółu rodzin, w tym 10,0% stanowią rodziny, w których zachowania przemocowe obecne są od dłuższego, acz nieokreślonego w latach, czasokresu.

Nierzadko zdarza się, że dla jednej rodziny w okresie realizacji procedury, wypełniany jest po raz kolejny formularz „Niebieska Karta – A” jako udokumentowanie ponownego użycia przemocy w rodzinie. Powyższa sytuacja miała miejsce w odniesieniu do 212 rodzin objętych procedurą (6,7% ogółu), w tym: dla 18 rodzin formularz „Niebieska Karta – A” wypełniono trzykrotnie, dla dziewięciu – czterokrotnie, dla trzech – pięciokrotnie, dla jednej zaś – aż sześciokrotnie.

Powyższe dane, mówiące o powtarzalności zjawiska, korespondują jednocześnie z liczbą rodzin, w których wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” nie było pierwszym udokumentowanym zdarzeniem przemocy w rodzinie. W przypadku 2247 środowisk (70,8% ogółu) podejmowano

działania preinterwencyjne związane z przemocą w rodzinie (por. szerzej w pkt. 4.1).

O powtarzalności zjawiska świadczy również liczba ponownie wszczętych procedur dla tej samej rodziny lub osoby. Spośród 3175 środowisk, 696 rodzin objętych zostało procedurą „Niebieskie Karty” więcej niż jeden raz (co stanowi 21,9% ogółu), w tym w odniesieniu do 431 rodzin w powtórnej procedurze wskazano te same osoby jako doznające i podejrzane o stosowanie przemocy¹.

1.2. PODMIOTY WSZCZYNAJĄCE PROCEDURĘ „NIEBIESKIE KARTY”

Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, dominują te wszczęte przez policję (73,4%) oraz pracowników socjalnych MOPS (13,4%). W porównaniu do wymienionych, odsetek procedur wszczynanych przez pozostałe, uprawnione podmioty jest relatywnie niski.

¹ Pozostałą liczbę 265 stanowią rodziny, w których w kolejnej procedurze wskazano odwrotne statusy osób uwikłanych w przemoc (tzn. oSP wskazano jako oDP lub odwrotnie) lub wskazano tylko jedną z osób objętych wcześniej procedurą (albo jako doznającą, albo jako stosującą przemoc), czasem jednak w odwrotnym statusie, a także rodziny z udokumentowaną historią przemocy przed 2011 rokiem lub procedurą wszczętą poza Gdynią.

TABELA NR 3: PODMIOTY WSZCZYNAJĄCE PROCEDURĘ „NIEBIESKIE KARTY”

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	OGÓŁEM	%
liczba procedur NK wszczętych przez policjantów dla jednej rodziny ¹	34	196	247	286	285	219	214	236	227	177	210	2331	73,4
liczba procedur NK wszczętych przez pracowników socjalnych MOPS dla jednej rodziny ¹	13	60	53	35	33	45	26	42	44	35	41	427	13,4
liczba procedur NK wszczętych przez pracowników socjalnych Zespołu Placówek Specjalistycznych dla jednej rodziny ¹	1	8	11	5	8	20	17	30	27	28	29	184	5,8
liczba procedur NK wszczętych przez przedstawicieli oświaty dla jednej rodziny ¹	1	14	16	15	20	20	27	19	17	11	23	183	5,8
liczba procedur NK wszczętych przez przedstawicieli ochrony zdrowia dla jednej rodziny ¹	0	0	6	3	2	4	2	4	7	1	9	38	1,2
liczba procedur NK wszczętych przez przedstawicieli GKRP dla jednej rodziny ¹	0	0	0	0	1	2	2	2	2	0	3	12	0,4
	49	278	333	344	349	310	288	333	324	252	315	3175	100,0

¹ za wszczęcie procedury dla rodziny uznaje się skutecznie dostarczony do przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego, wypełniony jako pierwszy formularz „Niebieska Karta – A”. Formularz wypełniony po raz drugi, w czasie trwania procedury, traktowany jest jako udokumentowanie kolejnego zdarzenia w danej rodzinie. Jeśli przez przedstawicieli różnych instytucji zostaje wypełniony, w tym samym czasie lub w trakcie trwania wszczętej już procedury, formularz „Niebieska Karta – A”, ten formularz, który wpływa do przewodniczącego jako pierwszy wszczyna procedurę w danej rodzinie, ten zaś który wpływa jako następny jest traktowany jako dodatkowa informacja (tj. udokumentowanie kolejnego zdarzenia w rodzinie).

TABELA NR 4: PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” WSZCZĘTE PRZEZ POLICJĘ I PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH MOPS GDYNIA WEDŁUG REJONIZACJI

		LICZBA	%
procedury NK wszczęte przez pracowników socjalnych MOPS (N=427)	DOPS nr 1	74	17,3
	DOPS nr 2	99	23,2
	DOPS nr 3	84	19,7
	DOPS nr 4	71	16,6
	Zespół ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	36	8,4
	Zespół ds. intensywnej pracy socjalnej z rodziną	28	6,6
	pozostałe ¹	35	8,2
procedury NK wszczęte przez policjantów (N=2331)	KP Chylonia	785	33,7
	KP Oksywie	425	18,2
	KP Redłowo (dawniej KP Wzgórze)	292	12,5
	KP Karwiny	304	13,0
	KP Witomino	216	9,3
	KP Śródmieście	195	8,4
	KP Chwarzno	30	1,3
	Komenda Miejska Policji	6	0,3
pozostałe ²	78	3,3	

1 procedury wszczęte przez pracowników jednostek organizacyjnych MOPS Gdynia: Zespołu ds. Wsparcia Dziecka i Rodziny MOPS Gdynia (3pNK), Dziennego Dom Pomocy Społecznej (3pNK), Centrum Reintegracji i Interwencji Mieszkaniowej, wcześniej Zespołu ds. Bezdomnych (3pNK), Zespołu Opiekuńczego (2pNK), projektu systemowego „Rodzina bliżej siebie” (2pNK), Zespołu ds. Doradztwa i Aktywizacji Osób Niepełnosprawnych; obecnie Zespołu ds. Osób Niepełnosprawnych (1pNK) oraz pracowników instytucji pomocy społecznej spoza Gdyni (kontynuowane w Gdyni z uwagi na miejsce zamieszkania rodziny): GOPS Kosakowo (7pNK), Punkt Interwencji Kryzysowej w Sopocie (5pNK), MOPS Reda (4pNK), MOPR Gdańsk (2pNK) oraz po 1pNK: MOPS Sopot, MOPS Starogard Gdański, MOPR Lublin.

2 procedury wszczęte przez: KP Rumia (14 pNK), KMP Gdańsk (13pNK), KP Kosakowo (9 pNK), KMP Sopot (4pNK), KP Reda (4pNK), KPP Wejherowo (3pNK), KP Jurata (2pNK), KPP Kościerzyna (2pNK), KPP Malbork (2pNK), KP Lublin (2pNK) oraz po 1pNK: KMP Puck, KP Szemud, KP Wrocław Rakowiec, KM Olsztyn, KPP Sokółka, KPP Mrągowo, KPP Bartoszyce, KMP Jastrzębie Zdrój, KP Mierzyn, KPP Ciechanów, KP Czerska, KP Bydgoszcz Fordon, KP Gniew, KPP Lębork, KP Zabrze, KPP Pruszcz, KPP Ostrowiec Świętokrzyski, KPP Włoszczowa, PP Zblewo, PP Stężyca, PP Skarszewy, PP Liniewo, PP Przdokowo (kontynuowane w Gdyni z uwagi na zmianę miejsca zamieszkania rodziny)

1.3. SPOSOBY WSZCZĘCIA PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY”

Niemal co druga procedura „Niebieskie Karty” (40,2% ogółu) została wszczęta w Gdyni na skutek interwencji domowych policji. Do wszczęcia procedur „Niebieskie Karty” często dochodzi też w wyniku przyjęcia zawiadomienia z art. 207kk (19,2%), rozmowy z pracownikiem socjalnym bądź przeprowadzenia wywiadu środowiskowego (19,1% ogółu) czy też przyjscia na komisariat lub zgłoszenia dzielnicowemu, ale bez złożenia zawiadomienia z art. 207kk (14,0%).

Pozostały odsetek procedur, wszczętych na skutek obserwacji pedagoga, rozmowy z nauczycielem lub też przyjęcia do szpitala, rozmowy z lekarzem, wynika bezpośrednio

z liczby procedur wszczętych przez przedstawicieli oświaty i ochrony zdrowia.

Warto zauważyć, iż od 2015r. procedury „Niebieskie Karty” wszczynane są w Gdyni także na skutek zgłoszeń Żandarmerii Wojskowej. Powyższe wynika z porozumienia o współpracy na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinach żołnierzy w służbie czynnej, podpisanego w lipcu 2015 roku pomiędzy MOPS Gdynia, Wydziałem Żandarmerii Wojskowej, Policją i Zespołem Interdyscyplinarnym.

TABELA NR 5: SPOSOBY WSZCZĘCIA PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY”

	LICZBA	%
interwencje policji	1275	40,2
przyjęcie zawiadomienia z art. 207kk	609	19,2
rozmowa z pracownikiem socjalnym lub w wyniku wywiadu w środowisku	607	19,1
przyjście na komisariat i rozmowy lub zgłoszenie dzielnicowemu	445	14,0
rozmowa z nauczycielem lub w wyniku obserwacji pedagoga	183	5,8
wynik przyjęcia do szpitala, interwencji pogotowia lub rozmowy z lekarzem	40	1,3
zgłoszenie przez Żandarmerię Wojskową	4	0,1
przyjęcie i zweryfikowanie wniosku przez GKRPA	12	0,4
ogółem	3175	100,0

Przemoc w rodzinie zgłaszana jest najczęściej bezpośrednio przez osoby doznające przemocy lub jedną z nich, jeśli

w danej rodzinie dwie osoby (lub więcej), były osobami doznającymi przemocy (dotyczy 79,5% ogółu procedur).

TABELA NR 6: OSOBY ZGŁASZAJĄCE PRZEMOC W RODZINIE

	LICZBA	%
osoba doznająca przemocy lub jedna z osób doznających przemocy ¹	2525	79,5
świadek bezpośredni przemocy	354	11,1
świadek pośredni przemocy	276	8,7
osoba stosująca przemoc	6	0,2
brak danych	14	0,4
	3175	100,0

¹ jeśli w danej procedurze wskazano dwie osoby (lub więcej) jako doznające przemocy

Z jednej strony, fakt zgłaszania przemocy bezpośrednio przez osobę przemocy doznającą jest budujący – świadczyć może o podjęciu przez nią aktywności w kierunku zmiany sytuacji życiowej, jest przejawem szukania pomocy instytucjonalnej, bądź chęci powstrzymania sprawcy od stosowania przemocy. Z drugiej strony, może rodzić dodatkowe pytania.

W przypadku ponad połowy rodzin (1922 rodzin, co stanowi 60,5% ogółu) wskazano w formularzu „Niebieska Karta – A”

świadków stosowania przemocy (najczęściej wskazywano członków najbliższej rodziny, zazwyczaj pełnoletnie lub małoletnie dzieci).

TABELA NR 7: WSKAZANI ŚWIADKOWIE PRZEMOCY W RELACJI DO ODP¹

	LICZBA	% (N=1922)
dzieci	781	40,6
rodzice	355	18,5
rodzeństwo	164	8,5
sąsiedzi	130	6,8
małżonkowie, partnerzy	104	5,4
osoby obce, niespokrewnione ²	100	5,2
znajomi, przyjaciele	78	4,1
teściowie, rodzice konkubenta	53	2,8
dziadkowie	48	2,5
członkowie dalszej rodziny ³	43	2,2
zięciowie, synowe	16	0,8
wnuki	22	1,1
nieokreślona relacja ⁴	449	23,4

UWAGA: odsetki nie sumują się, ponieważ w jednej rodzinie mógł być wskazany więcej niż jeden świadek przemocy

- ¹ Na potrzeby raportu posłużono się skrótami „OSP” i „ODP” w znaczeniu nadanym przez Rozporządzenie, tj. (1) ODP – „osoba, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie” oraz (2) OSP – „osoba, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie”.
- ² np. kurator, dyrektor szkoły, psychiatra, psycholog, wychowawca klasy lub placówki wsparcia dziennego, właściciel mieszkania, pracodawca, pracownik socjalny, asystent rodziny, opiekunka, listonosz, lekarz, pielęgniarka środowiskowa
- ³ pojedyncze wskazania, np. szwagier/szwagierka, bratowa, kuzynostwo, wujostwo, rodzina konkubenta
- ⁴ wskazano osobę/y jednak bez doprecyzowania stopnia pokrewieństwa z osobą doznającą przemocy

Korelacja zmiennej niezależnej „zgłoszenie przemocy przez osobę doznającą przemocy” ze zmienną zależną „istnieją świadkowie przemocy” pokazuje, iż w przypadku 1462 procedur „Niebieskie Karty”, wszczętych na skutek zgłoszenia przez ODP, istnieli świadkowie przemocy. Jeśli zawęzić badaną zbiorowość do rodzin, w których do zachowań przemocowych dochodziło – według deklaracji ODP – od minimum pół roku, liczba takich rodzin wyniesie 1244 (co stanowi 39,2% ogółu rodzin). Otrzymany wskaźnik obrazuje liczbę rodzin, w których byli świadkowie stosowania przemocy, do której dochodziło dłużej niż pół roku, jednak zgłoszenia przemocy w rodzinie dokonała osoba bezpośrednio jej doznająca, nie zaś świadek zachowań przemocowych.

Powyższe wskazuje niezmiennie na istotę oraz potrzebę dalszej edukacji społecznej w zakresie problematyki przemocy w rodzinie. Na przestrzeni lat nie odnotowuje się bowiem wzrastającego rokrocznie odsetka procedur „Niebieskie Karty” wszczętych na skutek zgłoszenia przez świadków pośrednich (por. 2011 – 2%, 2012 – 9%, 2013 – 8%, 2014 – 6%, 2015 – 10%, 2016 – 10%, 2017 – 6%, 2018 – 10%, 2019 – 7%, 2020 – 10%, 2021 – 14%) czy bezpośrednich

(por. 2011 – 12%, 2012 – 11%, 2013 – 9%, 2014 – 13%, 2015 – 11%, 2016 – 10%, 2017 – 10%, 2018 – 12%, 2019 – 13%, 2020 – 17%, 2021 – 8%). O ważkości problemu decyduje zaś fakt, iż w sytuacji gdy osoba doznająca przemocy nie szuka pomocy instytucjonalnej, przemoc w rodzinie często pozostaje ukrytą w czterech ścianach mieszkania. W takiej sytuacji, zgłoszenie podejrzenia przemocy przez świadka pośredniego bywa najczęściej jedyną szansą na przerwanie kręgu zachowań przemocowych.

Gdy przemoc w rodzinie została zgłoszona przez świadków pośrednich, jako osoby doznające przemocy wskazywano najczęściej: kobiety (78,4%) oraz małoletnich (61,5%). Na uwagę zasługuje również fakt, że 7,1% ogółu osób wskazanych przez świadków pośrednich jako doznające przemocy były osobami schorowanymi w znacznym stopniu, wymagającymi stałej opieki. Niewielka liczba zgłoszeń przez świadków pośrednich dotyczyła podejrzenia stosowania przemocy w rodzinie wobec pełnoletnich mężczyzn. Wskazano bowiem 17 osób (co stanowi 5,0% ogółu zgłoszeń przez świadków pośrednich), z czego ośmiu mężczyzn było niepełnosprawnych lub schorowanych w znacznym stopniu. Fakt ten może wskazywać na szczególnie rodzaj

wrażliwości społecznej – interwencja świadków pośrednich najczęściej następuje wobec krzywdy lub podejrzenia krzywdy w stosunku do grup uznawanych za słabsze i znajdujące się w trudniejszym położeniu w obliczu doznawania przemocy (tj. dzieci, kobiet, osób schorowanych lub z niepełnosprawnościami).

1.4. PRZEMOC W RODZINIE W ASPEKcie TERYTORIALNYM

Analizując liczbę wszczętych procedur „Niebieskie Karty” pod względem miejsca zamieszkania rodziny objętej procedurą, najwięcej dotyczy dzielnic: Chylonia (13,4% ogółu procedur), Obłuze (7,9%) oraz Witomino (7,8%; dzielnica powstała w styczniu 2019 roku z połączenia dwóch dzielnic: Witomina-Leśniczówki oraz Witomina-Radiostacji). Najmniej procedur zostało wszczętych dla rodzin zamieszkujących dzielnice Babie Doły (0,7%) oraz Kamienna Góra (1,3%).

TABELA NR 8: PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” WEDŁUG POSZCZEGÓLNYCH DZIELNIC GDYNI¹

LP.	DZIELNICA	LICZBA PROCEDUR	% OGÓŁU	% W LICZBIE MIESZKAŃCÓW ²
1.	Babie Doły	22	0,7	1,1
2.	Chwarzno – Wiczlino	106	3,4	0,8
3.	Chylonia	412	13,4	2,0
4.	Cisowa	204	6,6	1,9
5.	Dąbrowa	139	4,5	1,0
6.	Działki Leśne	88	2,9	1,2
7.	Grabówek	140	4,5	1,7
8.	Kamienna Góra	41	1,3	1,1
9.	Karwiny	117	3,8	1,2
10.	Leszczynki	164	5,3	2,3
11.	Mały Kack	92	3,0	1,0
12.	Obłuze	244	7,9	1,4
13.	Oksywie	207	6,7	1,4
14.	Orłowo	90	2,9	1,3
15.	Pogórze	157	5,1	1,3
16.	Pustki Cisowskie – Demptowo	112	3,6	1,4
17.	Redłowo	123	4,0	1,5
18.	Śródmieście	131	4,2	1,2
19.	Wielki Kack	93	3,0	0,8
20.	Witomino	241	7,8	1,5
21.	Wzgórze Św. Maksymiliana	162	5,3	1,6
		3085³	100,0	

¹ za miejscem zamieszkania wskazanym w formularzu „Niebieskie Karty – A”

² w odniesieniu do liczby mieszkańców dzielnic; liczba mieszkańców wg danych ewidencji ludności Urzędu Miasta Gdyni (stan na koniec 2021 roku)

³ pozostałą liczbę 90 pNK (N=3175) stanowi: 87 pNK dla rodzin zamieszkujących poza Gdynią w chwili wszczęcia procedury oraz 3 pNK dla rodzin nie posiadających meldunku w żadnej z dzielnic (zamieszkujących tereny ogródków działkowych)

Analizowanie zjawiska przemocy w aspekcie terytorialnym, wyłącznie poprzez liczbę wszczętych procedur dla danej dzielnicy zamieszkania, byłaby jednak niemiarodajna bez uwzględnienia zróżnicowania dzielnic pod względem liczby mieszkańców. Innymi słowy, im więcej mieszkańców w danej dzielnicy, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia. Powyższa zależność widoczna jest również w liczbie wszczętych procedur „Niebieskie Karty”. Chylonia, Obłuże i Witomino to trzy najliczniej zamieszkałe dzielnice Gdyni, zaś Babie Doły i Kamienna Góra – dwie najmniej liczne.

W poprzednich edycjach badania nie obserwowano natężenia występowania zjawiska przemocy w rodzinie w żadnej z gdyńskich dzielnic – przynajmniej w kontekście oficjalnych statystyk, wyrażonych liczbą wszczętych procedur „Niebieskie Karty”. Powyższe nie znajduje potwierdzenia w wynikach obecnej edycji badania, co oznacza, że przemoc w rodzinie – w aspekcie ilościowym – nie dotyczy już wszystkich gdyńskich dzielnic w równym stopniu. Zrelatywizowanie liczby procedur do liczebności mieszkańców poszczególnych dzielnic, wskazuje, iż na przestrzeni ponad dziesięciu lat najwięcej procedur w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców wszczęto dla trzech gdyńskich dzielnic:

Leszczynek (23 pNK na tys. mieszkańców), Chyloni (20 pNK) i Cisowej (19 pNK). Najmniej zaś dla dzielnicy Chwarzno-Wiczlino oraz Wielki Kack (po 8 pNK).

1.5. ZAKOŃCZENIE PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY”

Jak wspomniano we wstępie, na przestrzeni ponad 10 lat realizacji procedur „Niebieskie Karty” w oparciu o nowe Rozporządzenie, wszczęto 3175 procedur, z czego 3173 z nich zakończono do połowy października 2022 roku (por. tab. nr 1).

Dominującym powodem zakończeń procedur „Niebieskie Karty” jest „uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu stosowania przemocy w rodzinie”, który dotyczy ponad połowy procedur (51,5%) oraz „brak zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury” (dotyczy 40,2%).

Na uwagę zasługuje systematyczny i liniowy wzrost odsetka procedur kończonych za pkt. Bc Rozporządzenia Rady Ministrów (por. 13,2% w 2014 roku vs. 20,0% w 2017 roku vs. 39,0% w 2021 roku), co jest szczególnie pozytywną tendencją. Oznacza bowiem pełną realizację

przez ODP indywidualnego planu pomocy, opracowanego w ramach procedury „Niebieskie Karty” w celu poprawy sytuacji życiowej ODP oraz rodziny.

Odsetek procedur „Niebieskie Karty” zakończonych z powodu ustania przemocy w rodzinie jest najniższy ze

wszystkich czterech powodów określonych w Rozporządzeniu Rady Ministrów. Wśród nich znajduje się 35 procedur zakończonych z powodu zgonu osoby doznającej przemocy (13 osób) lub stosującej przemoc (22 osoby). Spośród w/w, jeden zgon ODP był skutkiem przemocy.

TABELA NR 9: POWODY ZAKOŃCZENIA PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY” (W TYM ZA ROZPORZĄDZENIEM RADY MINISTRÓW Z DNIA 13 WRZEŚNIA 2011 R.); (N=3173)

	LICZBA	%
brak zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury NK (pkt. A)	1277	40,2
ustanie przemocy w rodzinie (pkt. Ba)	198	6,2
uzasadnione przypuszczenie o zaprzestaniu stosowania przemocy w rodzinie (pkt. Bb)	1635	51,5
zrealizowanie indywidualnego planu pomocy w danej procedurze NK (pkt. Bc)	1238	39,0
rodzina wyprowadziła się z Gdyni w trakcie trwania pNK (przekazano akta zgodnie z właściwością miejscową do dalszego procedowania)	64	2,0

UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ jedna procedura NK mogła zostać zakończona z kilku powodów jednocześnie

Najczęstszymi przesłankami do zakończenia procedur są sytuacje, w których osoba doznająca przemocy nie zgłasza dalszego zagrożenia, deklarując iż przemoc w rodzinie ustała (42,7%; 1354 rodziny) – co następnie

jest weryfikowane przez grupę roboczą – lub też osoba podejrzana o stosowanie przemocy została odizolowana od osoby doznającej przemocy (35,6%; 1133 rodziny).

TABELA NR 10: FORMY ODIZOLOWANIA OFIARY OD SPRAWCY PRZEMOCY (N=1133)

	LICZBA	%
dziecko umieszczone w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub spokrewnionej rodzinie zastępczej	69	6,1
osoba stosująca przemoc trafiła do aresztu śledczego lub zakładu karnego ¹	143	12,6
osoba stosująca przemoc wyprowadziła się i nie zamieszkuje z osobą doznającą przemocy	504	44,5
osoba doznająca przemocy wyprowadziła się i nie zamieszkuje z osobą stosującą przemoc	448	39,6

UWAGA: odsetki nie sumują się, ponieważ pojedynczej rodziny mogła dotyczyć więcej niż jedna forma odizolowania ofiary od sprawcy

¹ dotyczy osób osadzonych w ZK/AŚ z tytułu popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy (orzeczenie kary pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania), jak i osób, które otrzymały wyrok pozbawienia wolności za popełnienie przestępstwa innego, niż użycie przemocy lub też wobec których odwieszono warunkowo zawieszoną karę pozbawienia wolności

Długość trwania procedury „Niebieskie Karty” jest zawsze zrelatywizowana do indywidualnej sytuacji rodziny objętej procedurą. Według danych źródłowych, największy odsetek procedur (37,0%) jest zakończanych pomiędzy trzecim a szóstym miesiącem procedowania. W tabeli poniżej wyszczególniono również liczbę procedur zakończonych

z powodu braku zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury (za pkt. A Rozporządzenia). Im dłuższy okres procedowania, tym mniejszy odsetek procedur zakończanych z tego powodu (w kategorii procedur realizowanych powyżej dwóch lat – występuje pojedynczo).

TABELA NR 11: CZAS REALIZACJI ZAKOŃCZONYCH PROCEDUR „NIEBIESKIE KARTY”

	LICZBA	% (N=3173)	ZAKOŃCZONE PKT. A ¹ (%)
3 miesiące i poniżej	760	24,0	477
powyżej 3 do 6 miesięcy	1175	37,0	503
powyżej 6 miesięcy do 1 roku	943	29,7	251
powyżej 1 roku do 1,5 roku	216	6,8	36
powyżej 1,5 roku do 2 lat	60	1,9	8
powyżej 2 lat	19	0,6	2
	3173	100,0	1277

¹ za Rozporządzeniem Rady Ministrów – „brak zasadności podejmowania dalszych działań w ramach procedury NK”

Biorąc pod uwagę wszystkie zakończone procedury „Niebieskie Karty”, uśredniony czas realizacji jednej procedury NK to 6,1 miesiąca. Uśredniony czas realizacji jednej procedury NK zakończonej z powodu braku zasadności podejmowania działań (pkt. A Rozporządzenia) to zaś 4,6 miesiąca.

Najkrótszy czas realizowanej procedury NK (minimum) to 6 dni (procedura zakończona z powodu wyprowadzki rodziny z Gdyni; procedurę przekazano do realizacji zgodnie z właściwością miejscową), najdłuższy (maksimum) – 3 lata 8 miesięcy.

2 Charakterystyka środowisk objętych procedurą „Niebieskie Karty”

2.1. PROBLEMY SPOŁECZNE WSPÓŁWYSTĘPUJĄCE ZE ZJAWISKIEM PRZEMOCY W RODZINIE

Dominujące problemy społeczne w rodzinach objętych w latach 2011–2021 procedurą „Niebieskie Karty”, które współwystępują ze zjawiskiem przemocy w rodzinie, można skatalogować według pięciu głównych kategorii, uszeregowanych poniżej według częstotliwości współwystępowania:

1) nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu lub środków psychoaktywnych

Problem ten dotyczy 1741 rodzin spośród 3175 objętych procedurą, co stanowi **54,8% ogółu**, w tym dominujący problem stanowi nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu (dotyczy 1695 rodzin; 53,4% ogółu).

TABELA NR 12: NADUŻYWANIE LUB UZALEŻNIENIE OD ALKOHOLU, ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH LUB LEKÓW W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=3175)

	LICZBA	%
uzależnienie/nadużywanie alkoholu	1628	51,3
uzależnienie/nadużywanie alkoholu oraz środków psychoaktywnych	67	2,1
uzależnienie/nadużywanie środków psychoaktywnych	46	1,4
	1741	54,8

Należy podkreślić, iż w grupie znajdują się tylko te rodziny, w których widoczna jest bezpośrednia zależność pomiędzy nadużywaniem alkoholu a występowaniem zachowań przemocowych. **Odsetek rodzin, objętych procedurą, w których istnieje problem uzależnienia od alkoholu (dotyczący osób stosujących przemoc lub osób doznających przemoc lub też obie strony jednocześnie) jest nieznacznie wyższy i wynosi 54,5% (dotyczy 1729 rodzin).** Nie we wszystkich rodzinach problem uzależnienia alkoholowego

jest jednak dominującym problemem współwystępującym ze zjawiskiem przemocy. Bardzo istotny jest również fakt, iż problem uzależnienia lub nadużywania alkoholu lub środków psychoaktywnych nie dotyczy tylko i wyłącznie osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie. W toku procedowania stwierdzano kilkakrotnie, iż problem uzależnienia dotyczy czasami także osób doznających przemoc lub obie strony jednocześnie – osób doznających przemoc i stosujących przemoc.

TABELA NR 13: UZALEŻNIENIE LUB NADUŻYWANIE ALKOHOLU W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=3175)

	LICZBA	%
problem alkoholowy w rodzinie dotyczy tylko osoby stosującej przemoc	1476	46,5
problem alkoholowy w rodzinie dotyczy zarówno osoby stosującej, jak i doznającej przemoc	200	6,3
problem alkoholowy w rodzinie dotyczy tylko osoby doznającej przemoc	53	1,7
	1729	54,5

W przypadku wszystkich procedur „Niebieskie Karty”, to wypełniony formularz „Niebieska Karta – A”, zazwyczaj jako pierwszy sugeruje, czy w rodzinie występuje problem alkoholowy. W formularzu bowiem osoba zgłaszająca przemoc deklaruje m.in. czy sprawca przemocy jest osobą uzależnioną, bądź nadużywającą alkoholu. Należy dodać, iż dane zawarte w formularzach opierają się na deklaracyjnych opiniach osób zgłaszających, które następnie są weryfikowane w toku prac grup roboczych. Tego typu weryfikacja dostarczyła wiedzy, iż w 289 przypadkach wskazano w formularzu na uzależnienie OSP, ale nie potwierdzono go w toku procedowania. W pozostałych przypadkach

deklaratywne opinie z formularza znalazły potwierdzenie w ustaleniach grup roboczych (por. tab. nr 14).

Ogółem potwierdzono uzależnienie od alkoholu u ponad połowy osób stosujących przemoc (1684 osoby; 51,3% ogółu OSP). Potwierdzeniem problemu może być fakt, iż więcej niż co czwarty sprawca przemocy (27,0%; 886 osób) znajdował się pod wpływem alkoholu w chwili wszczęcia procedury. Jeśli zawęzić badaną zbiorowość tylko do tych procedur, które wszczęto w obecności OSP (1177 procedur), odsetek ten wzrasta do 75,3% ogółu sprawców (por. szerzej w pkt. 4.2).

TABELA NR 14: OSP UZALEŻNIENI LUB NADUŻYWAJĄCY ALKOHOLU (N=3281)

	LICZBA	%
tak	1684	51,3
nie	1464	44,6
brak danych	133	4,1
	3281	100,0

Jak zaznaczono wcześniej, bywa, że problem uzależnienia od alkoholu dotyczy również osób doznających przemocy. Spośród wszystkich interwencji policji, zakończonych wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”, 134 ODP znalazło się pod wpływem alkoholu (najwyższe odnotowane

w wyniku badania alkomatem stężenie alkoholu w wydechanym powietrzu wyniosło 3,1 promila), zaś w toku prowadzenia procedury potwierdzono istnienie problemu alkoholowego u ogółem 252 osób doznających przemocy (co stanowi 6,0% ogółu ODP).

TABELA NR 15: ODP UZALEŻNIENI LUB NADUŻYWAJĄCY ALKOHOLU (N=4219)

	LICZBA	%
tak	252	6,0
nie	3856	91,4
brak danych	111	2,6
	4219	100,0

Analogiczna sytuacja dotyczy rodzin, w których występuje problem nadużywania lub uzależnienia od środków psychoaktywnych. Odsetek rodzin objętych procedurą, w których osoby zgłaszające przemoc zadeklarowały w formularzu „Niebieska Karta – A” istnienie problemu uzależnienia od środków psychoaktywnych lub ich nadużywania jest

wyższy, niż odsetek wskazany w grupie problemów dominujących i dotyczy 10,1% sprawców przemocy. Nie we wszystkich rodzinach problem uzależnienia lub nadużywania środków psychoaktywnych jest bowiem dominującym problemem współwystępującym z przemocą.

TABELA NR 16: OSP UZALEŻNIENI LUB NADUŻYWAJĄCY ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH (N=3281)

	LICZBA	%
tak	333	10,1
nie	2474	75,4
brak danych	474	14,4
	3281	100,0

2) problemy socjalno-bytowe (mieszkaniowe, finansowe)

Problem ten dominuje w przypadku 740 rodzin spośród 3175 objętych procedurą, co stanowi **23,3% ogółu**.

Do przemocy lub konfliktów w rodzinach dochodzi na tle problemów życia codziennego, związanych ze sferą socjalno-bytową, np. partycypowania w kosztach utrzymania (opłatach, użytkowania mieszkania), podziału obowiązków, braku pracy jednego z domowników (np. dorosłego dziecka pozostającego na utrzymaniu rodziców), frustracji powodowanej sytuacją życiową (z reguły zawodową).

3) rozpad związku (małżeńskiego, partnerskiego) i/lub poważny kryzys w związku

Problem ten współwystępuje u 637 rodzin spośród 3175 objętych procedurą, co stanowi **20,1% ogółu**.

Do grupy tej należą rodziny, w których doszło do rozpadu związku lub małżeństwa, często rozpadu sformalizowanego w postaci orzeczonej separacji lub rozwodu. Do grupy tej należą również rodziny będące w trakcie postępowania rozwodowego, w których zgłoszenie faktu stosowania przemocy bywa czasem traktowane jako pomocne do

otrzymania rozwodu z orzeczeniem winy, a zarzewiem konfliktu stają się również kwestie finansowe dotyczące podziału współwłasności małżeńskiej lub sprawowania opieki nad dziećmi.

4) problemy opiekuńczo-wychowawcze

Problem ten dominuje w przypadku 488 spośród 3175 rodzin objętych procedurą, co stanowi **15,4% ogółu**.

W grupie tej główne problemy dotyczą zaniedbań opiekuńczych, niewydolności lub bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Kary cielesne i formy przemocy psychicznej, stosowane najczęściej wobec małoletnich, traktowane są jako metody wychowawcze. W grupie tej znajdują się również rodziny stykające się z problemem zdemoralizowania dzieci, skutkującym stosowaniem przez małoletniego lub młodocianego dziecka przemocy – najczęściej wobec rodziców, opiekunów.

5) zaburzenia lub choroby psychiczne

Problem ten dominuje w przypadku 302 spośród 3175 rodzin objętych procedurą, co stanowi **9,5% ogółu**.

W przypadku tej grupy, podobnie jak w przypadku problemu alkoholowego, zaburzenia lub choroby psychiczne dotyczą nie tylko osób stosujących przemoc (244 rodziny), ale też doznających przemocy (56 rodzin), czy innych członków rodziny nie wskazanych w procedurze (2 rodziny).

Problemy społeczne, współwystępujące ze zjawiskiem przemocy, dotyczące niewielkiej liczby rodzin to: **zazdrość o partnera** (3,1%, dotyczy 98 rodzin), **konflikty z teściami** (0,7%, dotyczy 22 rodzin), czy **konflikty międzypokoleniowe** (0,4%, dotyczy 11 rodzin).

Warto dodać, iż powyższe problemy nierzadko współwystępują ze sobą, przenikają się. Na podstawie posiadanych materiałów źródłowych, nie można również deklaratywnie stwierdzić czy problemy te stanowią przyczynę, czy skutek przemocy w rodzinie. Bez wątplenia można je jednak uznać za grupę problemów społecznych, współwystępujących ze zjawiskiem przemocy w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

2.2. STEREOTYPIZACJA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Zjawisko przemocy domowej dość często utożsamiane jest ze środowiskami dysfunkcyjnymi, zmarginalizowanymi, wykluczonymi społecznie lub też znajdującymi się na pograniczu wykluczenia społecznego. Aby zweryfikować w jakim stopniu owe stereotypowe postrzeganie osób uwikłanych w przemoc w rodzinie pokrywa się z rzeczywistością lub od niej odbiega, analizie poddano sytuację społeczną rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, w odniesieniu do trzech aspektów, takich jak:

- 1) sytuacja ekonomiczna,
- 2) instytucjonalne wsparcie ośrodka pomocy społecznej,
- 3) kuratela sądowa.

2.2.1. SYTUACJA EKONOMICZNA RODZIN OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY”

Analiza sytuacji ekonomicznej rodzin wskazuje, iż większość z nich sklasyfikować można jako rodziny o przeciętnej („ani dobrej, ani złej”) sytuacji ekonomicznej. Rodziny o bardzo złej lub złej sytuacji ekonomicznej stanowią 24,7% ogółu, podczas gdy rodziny o bardzo dobrej lub dobrej – 33,1%. Uwzględniając zsumowany odsetek wskazań neutralnych i pozytywnych („ani dobra, ani zła”, „dobra”, „bardzo dobra”), udział rodzin posiadających przeciętną lub ponadprzeciętną sytuacją ekonomiczną stanowi 66,7% ogółu. Nie obserwuje się więc w liczbie rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, dominacji środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu złej lub bardzo złej sytuacji ekonomicznej. Odsetek wskazań skrajnych – zarówno tych pozytywnych, jak i negatywnych – jest niewielki i porównywalny, co oznacza, że rodzin znajdujących się w bardzo złej sytuacji ekonomicznej (2,4%) jest tyle samo, co rodzin znajdujących się w sytuacji bardzo dobrej (3,5%).

TABELA NR 17: SYTUACJA EKONOMICZNA RODZIN OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=3175)

	LICZBA	%
bardzo dobra	110	3,5
dobra	942	29,7
ani dobra, ani zła	1067	33,6
zła	708	22,3
bardzo zła	75	2,4
brak danych	273	8,6
	3175	100,0

Spośród wszystkich rodzin, objętych procedurą, u 383 z nich zidentyfikowano istnienie problemu zadłużenia finansowego. Im gorsza sytuacja materialna, tym większe prawdopodobieństwo wystąpienia problemu (odsetek rodzin o bardzo dobrej lub dobrej sytuacji ekonomicznej i posiadających zadłużenia stanowi 6,5%, podczas gdy w rodzinach o złej lub bardzo złej sytuacji ekonomicznej sięga już 73,6%). Należy mieć na uwadze, iż próba oszacowania rzeczywistej skali zjawiska jest ograniczona metodologicznie z powodu dostępności informacji o problemie – z tego też powodu wpływa na kompletność uzyskanych wyników.

Zadłużenia finansowe są wprost skorelowane z zagrożeniem eksmisją z lokalu mieszkalnego. Spośród wszystkich rodzin objętych procedurą, w odniesieniu do 73 z nich zidentyfikowano w toku procedowania istniejący problem w tym zakresie. Procentowy udział rodzin zagrożonych eksmisją, stanowiący 2,3% ogółu, jest jednak niski i w szczególności dotyczy tych rodzin, które znajdują się w złej lub bardzo złej sytuacji ekonomicznej (90,4%).

2.2.2. INSTYTUCJONALNE WSPARCIE OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ

Rodziny, które w chwili objęcia procedurą „Niebieskie Karty” korzystały w sposób regularny i stały z instytucjonalnego wsparcia ośrodka pomocy społecznej stanowiły 21,3% ogółu. Dodatkowo, 16,2% rodzin figurowało w systemie pomocy społecznej, jednak w chwili wszczęcia procedury od kilku lat nie skorzystały z żadnej oferty wsparcia (np. świadczeń pomocy społecznej, pracy socjalnej), będąc tzw. biernymi klientami pomocy społecznej.

Uwzględniając powyższy podział na czynnych i biernych klientów systemu pomocy społecznej, 62,5% rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” pozostawało w chwili wszczęcia procedury całkowicie poza instytucjonalnym systemem wsparcia społecznego.

TABELA NR 18: RODZINY KORZYSTAJĄCE ZE WSPARCIA OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W CHWILI OBJĘCIA PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY” (N=3175)

	LICZBA	%
czynni klienci pomocy społecznej	676	21,3
bierni klienci pomocy społecznej	515	16,2
rodziny poza systemem pomocy społecznej	1984	62,5
	3175	100,0

Nierzadko zdarza się, że w toku realizacji procedury, rodzina zostaje objęta wsparciem instytucjonalnym ośrodka pomocy społecznej. Oferta dobierana jest w oparciu o indywidualny plan pomocy, adekwatnie do zdiagnozowanych potrzeb i problemów osoby lub rodziny. Z danych zastanych wynika, że katalog wsparcia jest bardzo szeroki – od świadczeń finansowych poprzez poradnictwo psychologiczne lub prawne po usługi opiekuńcze, skierowanie do dziennych lub całodobowych placówek wsparcia, czy asystę rodzinną i intensywną pracę socjalną. Wybrane formy wsparcia instytucjonalnego – ze wskazaniem liczby osób z nich korzystających – opisano szerzej w dalszej części raportu (por. pkt 4.3).

2.2.3. KURATELA SĄDOWA W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY”

Rodziny, które w chwili wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” objęte były kuratelą sądową stanowiły 11,9% ogółu (377 rodzin). Dodatkowo, w odniesieniu do 174 rodzin udokumentowano w toku procedowania, istnienie kurateli w rodzinie w przeszłości – najczęściej w postaci dozoru kuratorskiego dla dorosłych.

TABELA NR 19: RODZINY OBJĘTE KURATELĄ SĄDOWĄ W CHWILI WSZCZĘCIA PROCEDURY (N=3175)

	LICZBA	%
rodziny z dozorem kuratorskim	141	4,4
rodziny z nadzorem kuratorskim dla dorosłych	215	6,8
rodziny z nadzorem kuratorskim dla nieletnich	37	1,2
rodzina objęta kuratelą, ale brak danych dotyczących rodzaju kurateli	3	0,1
ogół rodzin objętych kuratelą	377	11,9

UWAGA: odsetki nie sumują się, ponieważ w jednej rodzinie mógł być orzeczony więcej niż jeden rodzaj kurateli sądowej

Praktyką jest, że gdy w ocenie grupy roboczej zagrożone jest dobro małoletnich, składany jest wniosek do sądu o wgląd w sytuację rodziny. Efektem powyższego często bywa orzeczenie sądowego nadzoru kuratorskiego. Ponadto, w trakcie trwania procedur, w rodzinie ustanowione zostały również dozory kuratorskie dla osób dorosłych. Ogółem w odniesieniu do 249 rodzin (7,9% ogółu) orzeczono kuratelę w trakcie trwania procedury (odsetki nie sumują się, ponieważ w jednej rodzinie mogły zostać orzeczone dwa rodzaje kurateli, głównie dozór i nadzór dla dorosłych), w tym:

- 60 dozorów kuratorskich dla dorosłych,
- 187 nadzorów kuratorskich dla dorosłych,
- 5 nadzorów kuratorskich dla nieletnich.

Dodatkowo, dla kolejnych 373 rodzin (11,8% ogółu) wystosowano wniosek o wgląd w sytuację rodziny, w tym: w przypadku 69 rodzin sąd nie ustanowił nadzoru, zaś dla 304 rodzin procedura ustanowienia nadzoru nie została

jeszcze zamknięta lub brak danych źródłowych co do efektu złożenia wniosku.

Aby zweryfikować, w jakim stopniu stereotypowe postrzeganie zjawiska przemocy w rodzinie znajduje odzwierciedlenie w rzeczywistości lub od niej odbiega, skorelowano trzy zmienne: sytuację ekonomiczną rodzin, korzystanie z instytucjonalnego wsparcia ośrodka pomocy społecznej oraz posiadanie przez rodzinę kurateli sądowej.

Schemat poniżej wskazuje na odsetek środowisk, o których można bezsprzecznie powiedzieć, że całkowicie odbiegają od stereotypowego wyobrażenia nt. rodzin uwikłanych w problem przemocy domowej, tj. spełniają łącznie trzy kryteria – mają bardzo dobrą lub dobrą sytuację ekonomiczną, nie korzystały nigdy (ani w przeszłości, ani aktualnie) z instytucjonalnego wsparcia ośrodka pomocy społecznej oraz nie posiadają, ani nie posiadały w przeszłości kurateli sądowej.

Odsetek rodzin, spełniających łącznie w/w trzy kryteria stanowi 20,5% ogółu rodzin (651 rodzin). Poprzez

zróżnicowanie populacji tylko o jedną zmienną, tj. „sytuacja ekonomiczna ani dobra, ani zła” odsetek rodzin wzrasta do poziomu 36,8% (1169 rodzin). Poprzez wprowadzenie

kolejnej – „korzystały z systemu pomocy społecznej w przeszłości, ale aktualnie nie korzystają”, odsetek rodzin wzrósł do 40,1% (1274 rodzin).

20,5% – 651 RODZIN	36,8% – 1169 RODZIN	40,1% – 1274 RODZINY
<ul style="list-style-type: none"> → Sytuacja ekonomiczna rodziny bardzo dobra lub dobra. → Rodzina nie korzysta z systemu pomocy społecznej – ani w przeszłości, ani aktualnie. → Brak kurateli sądowej w rodzinie – ani w przeszłości, ani aktualnie. 	<ul style="list-style-type: none"> → Sytuacja ekonomiczna rodziny bardzo dobra, dobra lub przeciętna. → Rodzina nie korzysta z systemu pomocy społecznej – ani w przeszłości, ani aktualnie. → Brak kurateli sądowej w rodzinie – ani w przeszłości, ani aktualnie. 	<ul style="list-style-type: none"> → Sytuacja ekonomiczna rodziny bardzo dobra, dobra lub przeciętna. → Rodzina nie korzysta z systemu pomocy społecznej aktualnie, ale korzystała w przeszłości. → Brak kurateli sądowej w rodzinie – ani w przeszłości, ani aktualnie.

Dla porównania, skorelowano również zmienne, wskazujące na odsetek rodzin znajdujących się na pograniczu wykluczenia społecznego lub wykluczonych społecznie, tj.:

- a) sytuacja ekonomiczna rodziny jest bardzo zła lub zła, w tym może występować zagrożenie eksmisją z lokalu mieszkalnego,
- b) rodzina korzysta ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej – zarówno przed wszczęciem procedury, jak i w trakcie jej realizacji,
- c) rodzina objęta jest kuratelą sądową.

Odsetek rodzin spełniających powyższe trzy kryteria stanowi 8,7% ogółu (275 rodzin).

Analizując sytuację rodzin w odniesieniu do trzech wymiarów życia społecznego wysnuć można wniosek, iż odsetek środowisk objętych procedurą „Niebieskie Karty”, które można określić jako rodziny wykluczone społecznie, stanowi 8,7% ogółu. Odsetek rodzin, które znajdują się w sytuacji odwrotnej do powyższej, a więc rodziny o bardzo dobrej lub dobrej sytuacji ekonomicznej, nie korzystające w ogóle ze wsparcia instytucjonalnego ośrodka pomocy społecznej i bez kurateli sądowej stanowią 20,5% ogółu. Uwzględniając dodatkowo rodziny o przeciętnej sytuacji ekonomicznej odsetek ten wzrasta do 40,1% ogółu.

Pozostały odsetek środowisk (51,2%) można uznać za rodziny o sytuacji społecznej zróżnicowanej w ujęciu indywidualnym, lecz przeciętnej w ujęciu ogólnym (ani bardzo dobrej, ani bardzo złej sytuacji ekonomicznej, korzystające okresowo lub nie korzystające w ogóle ze wsparcia ośrodka pomocy społecznej, z kuratelą sądową w przeszłości lub orzeczoną w trakcie realizacji procedury „Niebieskie Karty”). Powyższe wyniki przełamują stereotyp zjawiska przemocy w rodzinie.

2.3. STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Struktura gospodarstw domowych w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” wskazuje na dominację gospodarstw domowych większych niż dwuosobowe.

W ponad połowie rodzin (58,4%) objętych procedurą „Niebieskie Karty” przebywają osoby małoletnie. Im większe licznie gospodarstwo domowe, tym wyższy odsetek małoletnich w rodzinach. Z liczby 2284 rodzin, będących gospodarstwami domowymi złożonymi z minimum trzech osób, u 704 wskazano w procedurach więcej niż jedną osobę doznającą przemocy w rodzinie (30,8%). Innymi słowy oznacza to, że w blisko co trzeciej rodzinie, złożonej z minimum trzech osób, przemoc w formie bezpośredniej dotyka więcej niż jedną osobę w rodzinie.

TABELA NR 20: STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=3175)

LICZEBNOŚĆ GOSPODARSTWA DOMOWEGO	LICZBA	%	W TYM LICZBA RODZIN, W KTÓRYCH SĄ MAŁOLETNI	ODSETEK MAŁOLETNI W RODZINACH (%)
1-osobowe (ODP i OSP nie zamieszkujący stale)	877	27,6	87	9,9
lub 2-osobowe (ODP i OSP)				
3-osobowe	991	31,2	629	63,5
4-osobowe	874	27,5	754	86,3
5-osobowe	287	9,0	261	90,9
6-osobowe	85	2,7	78	91,8
7-osobowe	24	0,8	23	95,8
8-osobowe i więcej	23	0,7	23	100,0
brak danych	14	0,4	brak danych	brak danych
	3175	100	1855	

Równie istotnych informacji dostarcza analiza struktury gospodarstw domowych w odniesieniu do liczby małoletnich w rodzinach. Liczba wszystkich małoletnich w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” wyniosła 3165 osób. Udział małoletnich w liczbie osób doznających przemocy wyniósł zaś 1133 osoby (por. tab. nr 21). Oznacza to, że 35,8% ogółu małoletnich z rodzin objętych procedurą było nie tylko świadkami przemocy, ale też osobami bezpośrednio jej doznającymi.

Z powyższych danych można wnioskować, iż przemoc domowa rzadko dotyczy tylko jednej osoby w rodzinie. Domownicy bywają przy tym nie tylko bezpośrednimi świadkami przemocy, ale często stają się również osobami doznającymi przemocy. Bardzo często są nimi małoletnie dzieci. Dane potwierdzają jednocześnie istotę systemowego elementu integracji, który powinien koncentrować się wokół działań terapeutycznych wykonywanych nie tylko z osobą bezpośrednio uwikłaną w przemoc, ale całym jej najbliższym otoczeniem.

3 Charakterystyka osób doznających przemocy i stosujących przemoc

3.1. STRUKTURA PŁCI I WIEKU OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

W 3175 rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” odnotowano 4219 osób doznających przemocy. W blisko co czwartym środowisku (22,6% ogółu; 718 rodzin) objętym procedurą więcej niż jedna osoba w rodzinie doświadcza przemocy.

Biorąc pod uwagę powyższe:

- 1) w 2457 rodzinach wskazano 1 ODP (77,4% ogółu),
- 2) w 483 rodzinach wskazano 2 ODP (15,2% ogółu),
- 3) w 170 rodzinach wskazano 3 ODP (5,4% ogółu),
- 4) w 47 rodzinach wskazano 4 ODP (1,5% ogółu),

5) w 11 rodzinach wskazano 5 ODP (0,3% ogółu),

6) w 6 rodzinach wskazano 6 ODP (0,2% ogółu),

7) w 1 rodzinie wskazano 7 ODP (0,03% ogółu).

W 3175 rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” odnotowano 3281 osób podejrzanych o stosowanie przemocy. W 99 środowiskach (3,1% ogółu) wskazano więcej niż jedną osobę w rodzinie jako sprawcę przemocy domowej.

Biorąc pod uwagę powyższe:

- 1) w 3076 rodzinach wskazano 1 OSP (96,9% ogółu),
- 2) w 93 rodzinach wskazano 2 OSP (2,9% ogółu),
- 3) w 5 rodzinach wskazano 3 OSP (0,2% ogółu),
- 4) w 1 rodzinie wskazano 4 OSP (0,03% ogółu).

TABELA NR 21: LICZBA OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

	ODP		OSP	
	LICZBA	%	LICZBA	%
mężczyźni	996	23,6	2799	85,3
kobiety	3223	76,4	482	14,7
ogółem	4219	100,0	3281	100,0
→ w tym małoletni	1133	26,9	18	0,5

W strukturze płci osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie zdecydowanie dominują mężczyźni (85,3%). Odsetek kobiet podejrzanych o stosowanie przemocy stanowi 14,7% ogółu. Biorąc pod uwagę strukturę wiekową osób podejrzanych o stosowanie przemocy, znacząco dominują osoby w grupach wiekowych: 40–49 lat (28,6% ogółu sprawców) oraz 30–39 lat (26,7% ogółu sprawców). Na uwagę zasługuje nieznaczny – acz istniejący – odsetek małoletnich sprawców przemocy (0,5% ogółu OSP).

W strukturze płci osób doznających przemocy w rodzinie dominują kobiety (76,4%). Odsetek mężczyzn doznających przemocy stanowi 23,6% ogółu i dominuje w szczególności

w grupie małoletnich, znacząco zmniejszając się w grupie mężczyzn dorosłych. W strukturze wiekowej osób doznających przemocy przeważają osoby małoletnie (osoby poniżej 18 roku życia stanowią 26,9% ogółu) oraz osoby z grupy wiekowej 30–39 lat (17,2% ogółu). W grupie wiekowej do 18 lat udział kobiet jest nieco niższy od udziału mężczyzn (47% kobiet vs. 53% mężczyzn), jednak powyżej 18 roku życia kobiety dominują znacząco (między 78% a 89%) w każdej z grup wiekowych. Jak już zaznaczono, obserwuje się bardzo wysoki odsetek małoletnich w ogólnej liczbie osób doznających przemocy, wynoszący 26,9% ogółu OSP. Oznacza to, że średnio **co czwarta osoba doznająca przemocy w rodzinie objętej procedurą „Niebieskie Karty” to osoba małoletnia.**

TABELA NR 22: STRUKTURA WIEKU I PŁCI OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

WIEK	ODP				OSP			
	LICZBA	%	K	M	LICZBA	%	K	M
poniżej 13 lat	708	16,8	299	409	0	0,0	0	0
13–17	419	9,9	231	188	18	0,5	3	15
18–24	302	7,2	237	65	140	4,3	22	118
25–29	247	5,9	214	33	218	6,6	32	186
30–39	726	17,2	673	53	877	26,7	158	719
40–49	601	14,2	537	64	937	28,6	143	794
50–59	430	10,2	380	50	499	15,2	63	436
60–69	403	9,6	341	62	343	10,5	38	305
70 lat i powyżej	313	7,4	249	64	136	4,1	15	121
brak danych	70*	1,7	62	8	113	3,4	8	105
	4219	100,0	3223	996	3281	100,0	482	2799

* w liczbie tej znajduje się 6 małoletnich (3 chłopców, 3 dziewczynki), dla których nie wskazano w PNK dokładnego roku urodzenia

3.2. OSOBY DOZNAJĄCE PRZEMOCY I STOSUJĄCE PRZEMOC WE WZAJEMNEJ RELACJI

Biorąc pod uwagę grupy, które dominują wśród **osób doznających przemocy** najliczniejsze są trzy z nich:

- 1) małżonkowie / partnerzy (67,0% ogółu rodzin),
- 2) dzieci – tak dorośle, jak i małoletnie – w rodzinach, mieszkające z rodzicami, opiekunami lub partnerami rodziców (43,2% ogółu rodzin),
- 3) rodzice / opiekunowie (16,7% ogółu rodzin).

Pozostałe grupy są mało liczebne.

Uwzględniając pojedynczy status osoby doznającej przemocy w relacji do sprawcy, dominują:

- 1) żony (42,7% ogółu ODP, co oznacza, że w niemal połowie rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” żona jest osobą doznającą przemocy),
- 2) córki (19,1% ogółu ODP),
- 3) synowie (18,3% ogółu ODP),

4) partnerki (16,9% ogółu ODP),

5) matki (12,6% ogółu ODP).

Udział pozostałych grup jest niski w porównaniu do powyższych (poniżej 4%).

Warto dodać, iż małą grupę osób doznających przemocy stanowią osoby schorowane w znacznym stopniu, wymagające stałej opieki (2,2% ogółu, 93 osoby) oraz osoby z upośledzeniem intelektualnym (1,6% ogółu, 68 osób). Posiadane materiały źródłowe nie pozwalają stwierdzić, czy powyższe wynika z faktu sporadycznego stosowania przemocy w stosunku do tych grup, czy raczej z faktu ukrycia zjawiska. Faktem jednak jest, iż – jak wskazują materiały źródłowe – przemoc częściej w odniesieniu do tych dwóch grup zgłaszana jest przez świadków, niż bezpośrednio przez osoby doznające zachowań przemocowych (odsetek procedur zgłoszonych przez świadków w przypadku osób schorowanych w znacznym stopniu sięga 52,7% ogółu, osób z upośledzeniem intelektualnym – 52,9%; odsetek zgłoszeń przez świadków przemocy w populacji osób badanych wynosi zaś 19,8%, por. tab. nr 6).

TABELA NR 23: STATUS ODP W RELACJI DO OSP (N=3175)

ODP	LICZBA	%
MAŁŻONEK/KA – PARTNER/KA	2127	67,0
żona	1357	42,7
partnerka	535	16,9
mąż	93	2,9
była żona	70	2,2
była partnerka	37	1,2
partner	27	0,9
były mąż	7	0,2
były partner	1	0,03
DZIECI (W TYM DOROSŁE) MIESZKAJĄCE Z RODZICAMI / PARTNERAMI RODZICÓW	1373	43,2
córka	605	19,1
syn	580	18,3
syn partnerki/partnera	59	1,9
pasierbica	55	1,7
córka partnerki/partnera	41	1,3
pasierb	33	1,0

ODP	LICZBA	%
RODZICE / OPIEKUNOWIE	531	16,7
matka	399	12,6
ojciec	115	3,6
ojczym	8	0,3
partner matki	5	0,2
macocha	4	0,1
RODZEŃSTWO	86	2,7
siostra/przyrodnia siostra	61	1,9
brat/przyrodni brat	25	0,8
WNUKI	57	1,8
wnuk	33	1,0
wnuczka	21	0,7
przybrany wnuk	2	0,1
przybrana wnuczka	1	0,03
DZIADKOWIE	32	1,0
babcia	26	0,8
dziadek	6	0,2
TEŚCIOWIE / RODZICE PARTNERA	30	0,9
teściowa	16	0,5
teść	6	0,2
matka partnerki/partnera	6	0,2
ojciec partnerki/partnera	2	0,1
CZŁONKOWIE DALSZEJ RODZINY LUB OSOBY NIESPOKREWNIONE	50	1,6
synowa	12	0,4
siostrzeniec	6	0,2
bratowa	3	0,1
ciotka	3	0,1
zięć/były zięć	3	0,1
szwagierka	2	0,1
matka nieżyjącej partnerki	2	0,1
syn przyjaciółki/znajomej	2	0,1
bratanek	2	0,1
siostrzenica	2	0,1
babcia żony/męża	2	0,1
podopieczna (osoba obca pod opieką)	2	0,1
bratanica	1	0,03
aktualna żona byłego męża	1	0,03
partnerka siostrzeńca	1	0,03
syn pasierbicy	1	0,03

ODP	LICZBA	%
córka pasierbicy	1	0,03
córka bratanicy	1	0,03
szwagier	1	0,03
żona niezjącego siostrzeńca	1	0,03
współlokatorka (osoba obca)	1	0,03

UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ w jednej rodzinie mogło być kilku odp o różnym stopniu pokrewieństwa z osp

Biorąc pod uwagę grupy, które dominują wśród **osób stosujących przemoc** najliczniejsze są trzy z nich:

- 1) małżonkowie / partnerzy (67,0% ogółu rodzin),
- 2) rodzice / opiekunowie (34,0% ogółu rodzin)
- 3) dzieci – tak dorośle, jak i małoletnie – w rodzinach, mieszkające z rodzicami, opiekunami lub partnerami rodziców (15,7% ogółu rodzin).

Pozostałe grupy są mało liczebne.

Uwzględniając pojedynczy status osoby stosującej przemoc w relacji do ofiary, dominują:

- 1) mężowie (42,7% ogółu osp, co oznacza, że w niemal połowie rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty” mąż jest sprawcą przemocy domowej),
- 2) ojcowie (20,7% ogółu osp),
- 3) partnerzy (16,9% ogółu osp),
- 4) synowie (13,1% ogółu osp),
- 5) matki (8,6% ogółu osp).

Udział pozostałych grup jest niski w porównaniu do powyższych (poniżej 3%).

TABELA NR 24: STATUS OSP W RELACJI DO ODP (N=3175)

OSP	LICZBA	%
MAŁŻONEK/KA – PARTNER/KA	2127	67,0
mąż	1357	42,7
partner	535	16,9
żona	93	2,9
były mąż	70	2,2
były partner	37	1,2
partnerka	27	0,9
była żona	7	0,2
była partnerka	1	0,03
RODZICE / OPIEKUNOWIE	1079	34,0
ojciec	656	20,7
matka	274	8,6
ojczym	74	2,3
partner matki	68	2,1
partnerka ojca	4	0,1
macocha	3	0,1

OSP	LICZBA	%
DZIECI (W TYM DOROSŁE) MIESZKAJĄCE Z RODZICAMI / PARTNERAMI RODZICÓW	499	15,7
syn	417	13,1
córka	65	2,0
pasierb	10	0,3
syn partnerki	4	0,1
pasierbica	2	0,1
córka partnerki	1	0,03
RODZEŃSTWO	83	2,6
brat	74	2,3
siostra/przyrodnia siostra	9	0,3
DZIADKOWIE	47	1,5
dziadek	23	0,7
babcia	22	0,7
przyszywany dziadek (były mąż babci)	1	0,03
przyszywana babcia	1	0,03
WNUKI	31	1,0
wnuk	22	0,7
wnuczka	9	0,3
TEŚCIOWIE	17	0,5
teść/były teść	9	0,3
teściowa/była teściowa	8	0,3
CZŁONKOWIE DALSZEJ RODZINY LUB OSOBY NIESPOKREWNIONE	59	1,9
synowa/była synowa	12	0,4
zięć	10	0,3
wujek	7	0,2
partner córki	5	0,2
szwagier	4	0,1
ciotka	3	0,1
bratowa	2	0,1
partner nieżyjącej córki	2	0,1
przyjaciół/znajomy matki	2	0,1
opiekun/opiekunka (osoba obca)	2	0,1
partnerka syna	1	0,03
ciotka partnera	1	0,03
siostrzeniec	1	0,03
bratanek	1	0,03
ojczym matki	1	0,03
była żona obecnego męża	1	0,03
mąż wnuczki	1	0,03
żona wnuka	1	0,03
żona nieżyjącego siostrzeńca	1	0,03
współlokator (osoba obca)	1	0,03

UWAGA: odsetki nie sumują się do 100%, ponieważ w jednej rodzinie mogło być kilku OSP o różnym stopniu pokrewieństwa z osp

Pogłębiono analizę trzech najpowszechniej występujących typów relacji pomiędzy osobami stosującymi przemoc a doznającymi przemoc w ramach poszczególnych grup, próbując wskazać, które z nich dominują nad pozostałymi.

O ile bowiem w pierwszej z grup (małżonkowie lub partnerzy), z uwagi na rozłączność statusów ODP i OSP, rozkład w ramach grupy wskazuje jednocześnie na dominujące typy relacji, o tyle w pozostałych dwóch („rodzice – dziecko”; „dziecko – rodzice”) niezbędne jest pogłębienie analiz. Na podstawie powyższych danych nie można bowiem stwierdzić, który typ relacji jest najpowszechniejszy i dokładnie jakiego odsetka rodzin dotyczy. Przykładowo, czy w ramach grupy „rodzice – dziecko”, przemoc wobec synów, częściej jest stosowana przez ojców, czy matki, lub też w ramach grupy „dziecko – rodzice”, przemoc wobec matek częściej stosują synowie, czy córki? Pogłębione analizy umożliwiają sprecyzowanie wskazań.

W grupie zrelatywizowanej do kategorii „OSP – rodzic, ODP – dziecko” dominującą jest grupa ojców stosujących przemoc wobec synów (taka konfiguracja pojawiła się w 464 spośród 3175 rodzin objętych procedurą, co stanowi 14,6% ogółu), jednak porównywalny odsetek stanowi także grupa ojców stosujących przemoc w stosunku do córek (433 rodziny; 13,6% ogółu). Jednocześnie ojcowie stosują najczęściej przemoc wobec dzieci małoletnich (i córek, i synów). Odsetek ojców stosujących przemoc wobec małoletnich synów jest jednak wyższy niż wobec małoletnich córek i dzieci dorosłych i stanowi dominantę (381 rodzin), biorąc pod uwagę wszystkie typy relacji występujące w grupie „OSP rodzic – ODP dziecko”. Odsetek matek stosujących przemoc jest niższy i jeśli występuje częściej dotyka córek, niż synów oraz zdecydowanie częściej dzieci małoletnich, niż dorosłych.

W grupie zrelatywizowanej do kategorii „OSP – dziecko, ODP – rodzic” dominującą jest grupa synów stosujących przemoc wobec matek. Dominacja tej grupy nad pozostałymi jest wyraźna i znacząca (dotyczy 347 spośród 3175 rodzin objętych procedurą, co stanowi 10,9% ogółu). Ponad 80% ogółu dorosłych synów stosujących przemoc wobec matek to osoby z problemem uzależnienia, głównie od alkoholu. Odsetek córek stosujących przemoc wobec rodziców jest niski i jeśli występuje dotyczy głównie matek. Odnotowano 15 rodzin, w których małoletnie dziecko stosowało przemoc wobec rodzica, w tym najczęściej był to małoletni syn stosujący przemoc wobec matki. W przypadku 10 z tych rodzin matka lub ojciec to jedyny rodzic wychowujący dziecko (rodziny niepełne).

Biorąc pod uwagę grupy skategoryzowane według typu relacji **pomiędzy osobami stosującymi przemoc a doznającymi przemocy**, zauważana jest dominacja:

WG DUŻYCH GRUP:

- 1) mąż – żona (1357 rodzin, 42,7% ogółu),
- 2) partner – partnerka (535 rodzin, 16,9% ogółu),
- 3) ojciec – syn (464 rodziny, 14,6% ogółu),
- 4) ojciec – córka (433 rodziny, 13,6% ogółu),
- 5) syn – matka (347 rodzin, 10,9% ogółu).

WG PODGRUP:

- 1) mąż – żona (1357 rodzin, 42,7% ogółu),
- 2) partner – partnerka (535 rodzin, 16,9% ogółu),
- 3) ojciec – małoletni syn (381 rodzin, 12,0% ogółu),
- 4) dorosły syn – matka (336 rodzin, 10,6% ogółu),
- 5) ojciec – małoletnia córka (303 rodziny, 9,5% ogółu).

TABELA NR 25: DOMINUJĄCE TYPY RELACJI POMIĘDZY OSP I ODP W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY” (N=3175)

OSP	ODP	LICZBA	%
GRUPA: MAŁŻONKOWIE / PARTNERZY			
→ mąż	→ żona	1357	42,7
→ partner	→ partnerka	535	16,9
GRUPA: RODZIC – DZIECKO			
ojciec	córka	433	13,6
→ ojciec	→ małoletnia córka	303	9,5
→ ojciec	→ dorosła córka	130	4,1

OSP	ODP	LICZBA	%
ojciec	syn	464	14,6
→ ojciec	→ małoletni syn	381	12,0
→ ojciec	→ dorosły syn	83	2,6
matka	córka	204	6,4
→ matka	→ małoletnia córka	155	4,9
→ matka	→ dorosła córka	49	1,5
matka	syn	137	4,3
→ matka	→ małoletni syn	124	3,9
→ matka	→ dorosły syn	13	0,4
GRUPA: DZIECKO – RODZIC			
syn	matka	347	10,9
→ dorosły syn	→ matka	336	10,6
→ małoletni syn	→ matka	11	0,3
syn	ojciec	100	3,1
→ dorosły syn	→ ojciec	98	3,1
→ małoletni syn	→ ojciec	2	0,1
córka	matka	55	1,7
→ dorosła córka	→ matka	54	1,7
→ małoletnia córka	→ matka	1	0,03
córka	ojciec	17	0,5
→ dorosła córka	→ ojciec	16	0,5
→ małoletnia córka	→ ojciec	1	0,03

3.3. STATUS OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC NA RYNKU PRACY

Niezmiernie ważkim zagadnieniem w kontekście przemocy w rodzinie, pozostaje zależność ekonomiczna pomiędzy doznającym a sprawcą przemocy. Jest to jeden z tych czynników, który (obok zależności psychicznej) uznać można za szczególnie znaczący dla skuteczności podejmowanych działań integracyjnych – może bowiem utrudniać lub ułatwiać proces przerwania relacji przemocowej, determinując czasookres pozostawania osoby w relacji przemocowej. Jako że najczęściej o zależności ekonomicznej decyduje status osób na rynku pracy, poddano badaniu również

ten aspekt życia społecznego. Powyższe pozwoliło też na przeanalizowanie struktury wykonywanych zawodów, co w pośredni sposób obrazuje status społeczny osób objętych procedurą i uzupełnia wątek stereotypizacji zjawiska przemocy w rodzinie o nowe treści.

Status na rynku pracy osób doznających przemocy w odniesieniu do statusu osób stosujących przemoc jest porównywalny jeśli wziąć pod uwagę odsetek osób zatrudnionych (por. ODP – 41,2% vs. OSP – 46,8%). Odsetek ODP w grupie nieaktywnych zawodowo jest w ostatnich latach wyższy niż OSP (odpowiednio 51,0% i 41,6%). Niezmiennie – w porównaniu do lat ubiegłych – osoby doznające przemocy rzadziej podejmują prace dorywcze.

TABELA NR 26: STATUS ODP I OSP NA RYNKU PRACY

	ODP (N=3086)	%	OSP (N=3263)	%
osoby zatrudnione	1272	41,2	1527	46,8
osoby nieaktywne zawodowo lub bezrobotne	1574	51,0	1359	41,6
→ w tym emeryci	555	18,0	330	10,1
→ w tym renciści lub osoby pobierające zasiłek stały z tytułu niepełnosprawności	207	6,7	217	6,7
→ w tym osoby uczące się / studiujące	120	3,9	18	0,6
→ w tym osoby podejmujące prace dorywcze	230	7,5	446	13,7
brak danych	240	7,8	377	11,6

UWAGA: populację badanych osób stanowią pełnoletni ODP i OSP

W strukturze zawodów wykonywanych przez osoby doznające przemocy, zauważyć można duże spolaryzowanie, co bezpośrednio koresponduje ze zdywersyfikowaniem, jakie obserwuje się w statusie społecznym rodzin objętych procedurą. *Spectrum* wykonywanych zawodów jest bowiem bardzo szerokie – począwszy od pracowników

wykonywających prace proste, poprzez pracowników biurowych, kończąc na osobach prowadzących własną działalność gospodarczą, zajmujących stanowiska kierownicze lub wykonywających zawody uznawane za elitarne, czy też wymagające wysokich kwalifikacji i umiejętności.

TABELA NR 27: ZAWODY WYKONYWANE PRZEZ ODP (N=1272)

	LICZBA
sprzedawca (w tym kasjer-sprzedawca, ekspedient/ka)	183
pracownicy biurowi i administracyjni (firmy prywatne, instytucje publiczne)	127
własna działalność gospodarcza (różnego typu)	111
pracownicy wykonujący prace proste (m.in. sprzątaczk/ka, salowa, szatniarz/ka, woźny/a)	88
pedagodzy (nauczyciel, przedszkolanka, pomoc nauczyciela, wychowawca świetlicy, logopeda, lektor języka obcego, wykładowca)	65
pracownicy fizyczni niskokwalifikowani (m.in. pracownik na linii produkcyjnej, pracownik magazynowy, kurier, dozorca, konserwator, pracownik gospodarczy)	57
pracownik gastronomii (m.in. kelner/ka, barman/ka, kucharz, pomoc kuchenna)	48
pracownicy w zawodach okołomedycznych (m.in. pielęgniarka, analityk medyczny, fizjoterapeuta, położna, farmaceuta, asystentka stomatologiczna)	42
służby mundurowe (policjant, strażnik miejski, żołnierz zawodowy) oraz pracownicy cywilni w służbach mundurowych, marynarze	29
księgowy/a, kadrowy/a	25
usługi fryzjersko-kosmetyczne (m.in. kosmetyczka, fryzjer/ka)	18
obsługa klienta (m.in. call center, recepcjonista/ka, rejestrator/ka)	17
opiekun/ka (osób starszych lub dzieci)	16
pracownicy na stanowiskach kierowniczych wyższego szczebla	16
krawcowa/krawiec	11
pracownicy fizyczni wysokokwalifikowani (m.in. elektryk, stolarz, pracownik na platformach wiertniczych)	6
zawodowy kierowca	5
lekarz	4
inne, wyżej niesklasyfikowane (m.in. radca prawny, psycholog, pracownik socjalny, szkoleniowiec, weterynarz, aktor/ka, tancerz, projektant wnętrz, architekt, pracownicy biura podróży)	27
brak danych	377

TABELA NR 28: PRACE DORYWCZE WYKONYWANE PRZEZ ODP (N=230)

	LICZBA
sprzątaczk/ka	31
opiekun/ka (osób starszych lub dzieci)	23
sprzedawcy	19
ochrona	6
gastronomia (m.in. barman/ka, kelner/ka, pomoc kuchenna)	8
usługi fryzjersko-kosmetyczne	6
prace sezonowe w ogrodnictwie lub budownictwie	3
inne, wyżej niesklasyfikowane (m.in. hostessa, roznoszenie ulotek, zbieranie surowców wtórnych, dorabianie kluczy, wynajem pokoi, krawcowa, magazynier, dostarczyciel pizzy, aktorka, grafik komputerowy, przewodnik, tłumacz, korepetytor, muzyk, tapicer)	23
brak danych	111

Struktura zawodów wykonywanych przez osoby stosujące przemoc jest również mocno zdywersyfikowana. Na uwagę zasługują ponadto dwie grupy – zawodowych wojskowych oraz marynarzy. Ich obecność w strukturze zawodowej OSP można wiązać w dużej mierze ze specyfiką Gdyni, tj. nadmorskim i portowym charakterem miasta oraz stacjonujących na terenie Garnizonu Gdynia – dowództw, instytucji oraz jednostek wojskowych. Tabela poniżej nie przedstawia w sposób pełny reprezentacji tych zawodów w ogólnej strukturze, z uwagi na wcześniejszy

wiek emerytalny osób je wykonujących oraz ograniczenia metodologiczne związane z niewystarczającą dostępnością informacji o zawodach wykonywanych przez osoby objęte procedurą „Niebieskie Karty” przed przejściem na emeryturę. Uwzględniając zarówno liczbę osób wykonujących te zawody aktualnie, jak i w przeszłości (aktualnie emeryci lub renciści), zidentyfikowano ogółem 237 osób, reprezentujących obie grupy zawodowe, co stanowi 7,3% ogółu OSP powyżej 18 roku życia.

TABELA NR 29: ZAWODY WYKONYWANE PRZEZ OSP (N=1527)

	LICZBA
własna działalność gospodarcza (różnego typu)	229
pracownicy fizyczni niskokwalifikowani (m.in. brygadzysta, pracownik na linii produkcyjnej, kierowca niezawodowy, palacz, woźna, salowa, pracownik budowlany, magazynier, listonosz, konserwator, wulkanizator, grabarz, kurier)	179
wysokokwalifikowani pracownicy stoczniowi (spawacz, monter kadłubów okrętowych / instalacji, mechanik, ślusarz, elektryk, szlifierz, elektromonter, operator dźwigów/suwnic, nurek satutowany)	108
zawodowy kierowca	68
marynarz	68
sprzedawca (m.in. kasjer-sprzedawca, ekspedient/ka)	68
pracownicy biurowi i administracyjni (firmy prywatne, instytucje publiczne)	63
żołnierz zawodowy	54
pracownicy fizyczni wysokokwalifikowani (m.in. elektryk, stolarz, złotnik, tokarz, ślusarz, dekarz, pracownik na platformach wiertniczych, lakiernik, malarz-piaskarz, hydraulik)	48
pracownicy na stanowiskach kierowniczych wyższego szczebla	28
pedagogzy (m.in. przedszkolanka, nauczyciel, wykładowca akademicki)	26
pracownicy ochrony, dozorczy	23
sprzątaczk/ka	23

LICZBA

pracownik gastronomii, kucharz/ka	19
mechanik samochodowy	19
przedstawiciel handlowy	15
zawody okołomedyczne (m.in. pielęgniarz/ka, pomoc dentystyczna, położna, farmaceuta, ratownik medyczny)	14
wolne zawody (m.in. muzyk, aktor/ka, fotograf, tancerz, plastyk, grafik, piłkarz)	11
pracownicy służb mundurowych (policjant/ka, strażnik miejski, strażak)	11
informatyk	10
lekarz	6
wymiar sprawiedliwości	4
inne, wyżej niesklasyfikowane (m.in. konwojent, ustawiacz pociągów, opiekunka, radca prawny, księgowa, montażysta, architekt, krawcowa, pracownicy punktów obsługi klienta, agent celny, architekt, barber)	24
brak danych	409

TABELA NR 30: PRACE DORYWCZE WYKONYWANE PRZEZ OSP (N=446)

LICZBA

pracownicy fizyczni na budowach	86
dozorcy, ochroniarze, stróże	26
pracownicy fizyczni wysokokwalifikowani (m.in. stolarz, kierowca zawodowy, elektryk, monter, spawacz, lakiernik)	20
sprzątaczk/ka, pracownicy porządkowi	15
zbieranie surowców wtórnych	14
pracownicy wykonujący prace remontowe	11
mechanicy samochodowi	9
prace sezonowe w ogrodnictwie, budownictwie lub gastronomii	7
kierowcy niezawodowi	7
sprzedawcy	5
opiekun/ka (osób starszych lub dzieci)	3
inne, wyżej niesklasyfikowane (m.in. wykładowca akademicki, konserwator, piekarz, instruktor jazdy, kucharz, informatyk, nauczycielka, ławnik sądowy, wynajem pokoi, muzyk, roznoszenie ulotek)	30
brak danych	213

3.4. WYKSZTAŁCENIE OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY I STOSUJĄCYCH PRZEMOC

Formularze „Niebieskiej Karty” (A, C, D) nie agregują danych dotyczących wykształcenia osób doznających i podejrzanych o stosowanie przemocy. Analiza materiałów

źródłowych pozwoliła na zidentyfikowanie wykształcenia w odniesieniu do mniej niż co czwartej osoby objętej procedurą. Z uwagi na zbyt wysoki odsetek braków danych, możliwość interpretacji wyników jest w sposób istotny ograniczona.

TABELA NR 31: STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA OSP I ODP

	ODP (N=3086)		OSP (N=3263)	
		%		%
brak lub podstawowe	136	4,4	117	3,6
gimnazjalne	104	3,4	46	1,4
ponadgimnazjalne lub pomaturalne	447	14,5	391	12,0
wyższe	149	4,8	114	3,5
brak danych	2250	72,9	2595	79,5
	3086	100,0	3263	100,0

UWAGA: populację badanych osób stanowią pełnoletni ODP i OSP

3.5. FORMY PRZEMOCY W RODZINACH OBJĘTYCH PROCEDURĄ „NIEBIESKIE KARTY”

Dominującą formę doznawanej przemocy stanowi przemoc psychiczna, która dotyczy 95,4% ogółu ODP. Wśród dominujących form przemocy psychicznej znajdują się: wyzwiska (doznaje ich 82,8% osób), krytykowanie (73,0%), poniżanie (71,2%), ośmieszanie (62,3%), groźby (60,8%) oraz ciężkie niepokojenie (59,7%).

Odsetek osób doznających przemocy fizycznej jest również wysoki i dotyczy 79,4% ogółu osób. Wśród dominujących

form przemocy fizycznej znajdują się: popychanie (doznaje ich 68,4% osób), uderzanie (57,2%) oraz spoliczkowanie (31,1%).

Wśród badanej zbiorowości doznawane są również inne formy przemocy, niesklasyfikowane według jednej z trzech wskazanych grup. Wśród nich najczęściej wskazywano na doświadczanie gróźb karalnych / znieważania (40,2%) oraz na uszkodzenie / niszczenie mienia (35,7%).

Udział osób doznających przemocy seksualnej jest niższy spośród wszystkich form przemocy i dotyczy 5,9% ogółu ODP, zdecydowanie częściej kobiet.

TABELA NR 32: FORMY DOZNAWANEJ PRZEMOCY PRZEZ ODP

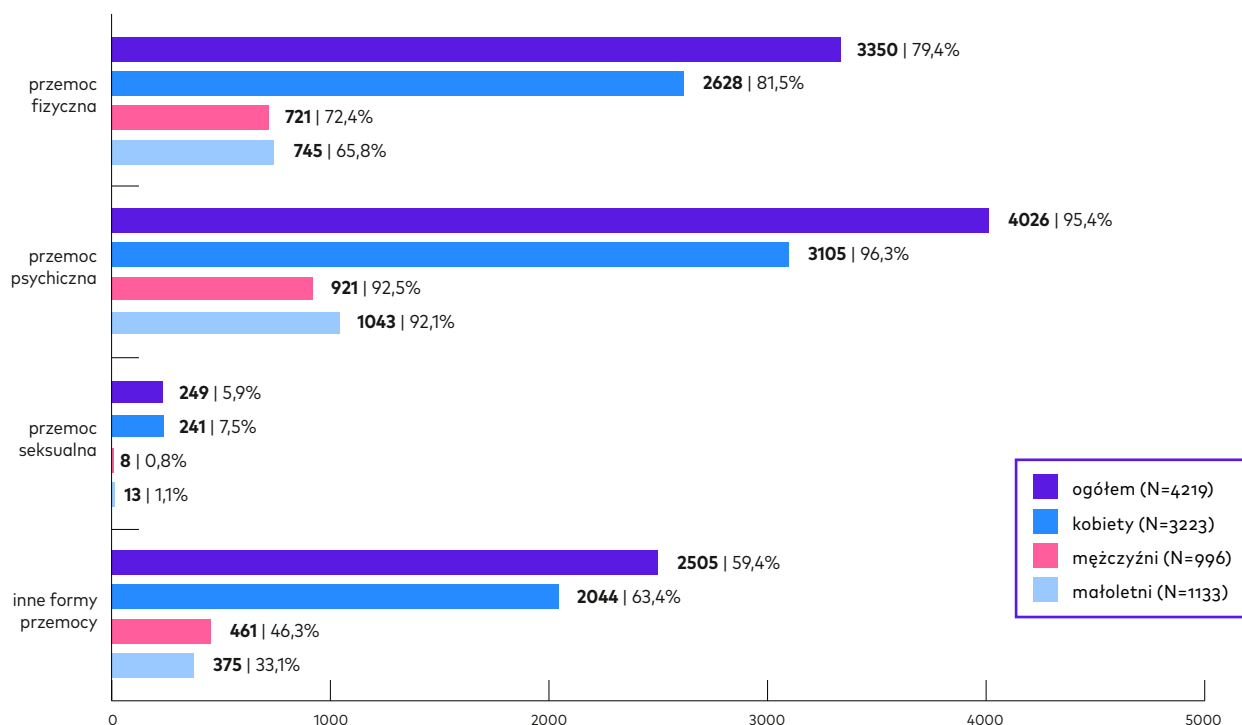
	OGÓŁEM (N=4219)		KOBIECY (N=3223)		MĘŻCZYŹNI (N=996)		MAŁOLETNI (N=1133)	
	LICZBA	%	LICZBA	%	LICZBA	%	LICZBA	%
przemoc fizyczna	3350	79,4	2628	81,5	721	72,4	745	65,8
przemoc psychiczna	4026	95,4	3105	96,3	921	92,5	1043	92,1
przemoc seksualna	249	5,9	241	7,5	8	0,8	13	1,1
inne formy przemocy	2505	59,4	2044	63,4	461	46,3	375	33,1

Powszechność doznawania poszczególnych rodzajów przemocy jest identyczna w każdej z trzech badanych grup (tj. wśród: mężczyzn, kobiet, małoletnich). W przypadku każdej z nich dominującą formą doznawanej przemocy jest przemoc psychiczna, następnie fizyczna, inne formy przemocy oraz – w najmniejszym stopniu – przemoc seksualna.

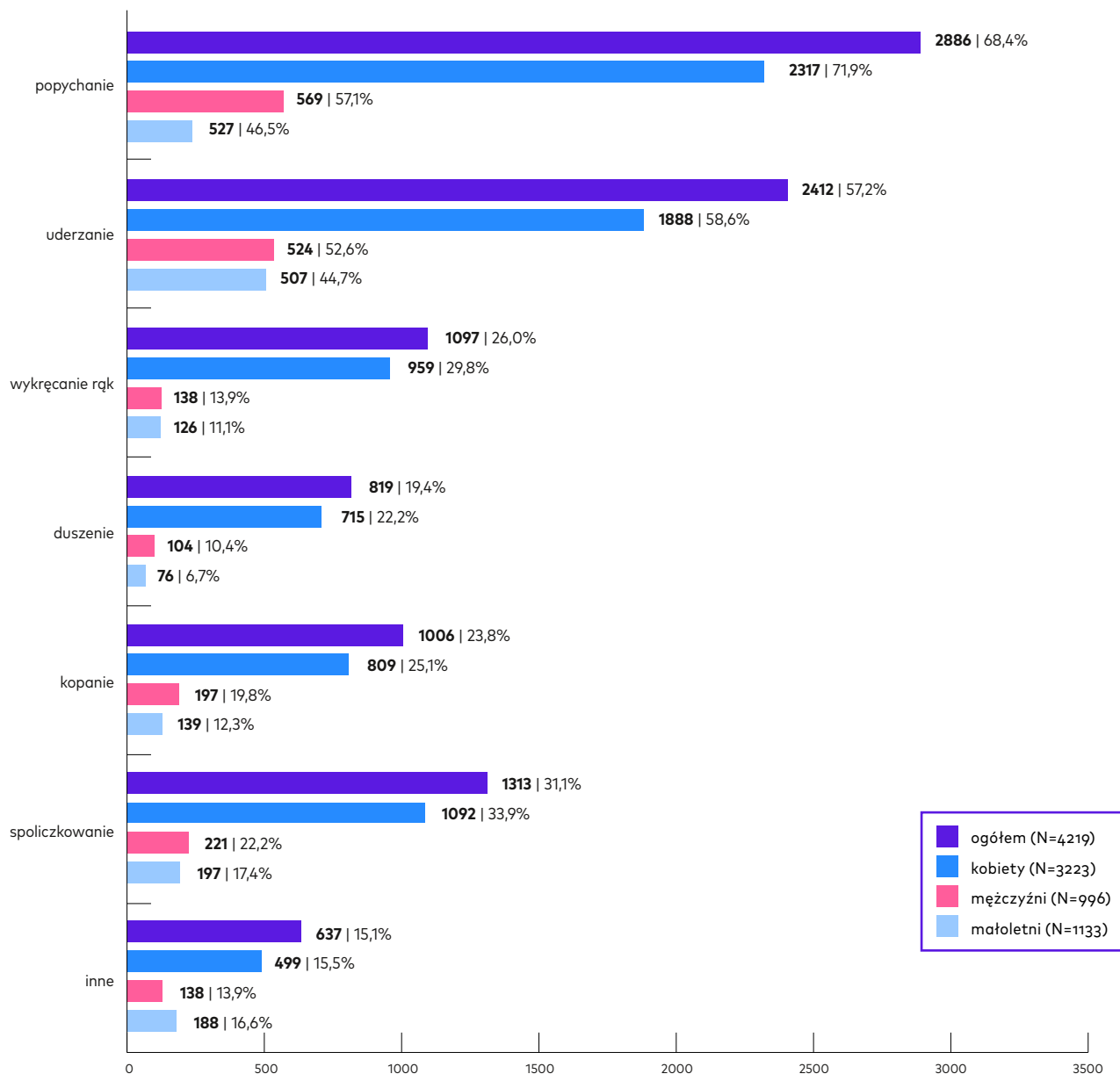
Warto również podkreślić, iż **84,6% ogółu ODP doznaje więcej niż jedną formę przemocy – najczęściej jest to jednocześnie przemoc psychiczna i fizyczna.**

Różnice między poszczególnymi grupami są jednak widoczne, jeśli wziąć pod uwagę procentowy udział osób z danej grupy doznających określonej formy przemocy. Biorąc pod uwagę powyższe, przemoc fizyczna oraz seksualna najczęściej stosowana jest wobec kobiet, rzadziej w stosunku do mężczyzn i małoletnich. W ramach poszczególnych form przemocy fizycznej obserwowana jest również zdecydowana przewaga kobiet nad pozostałymi grupami, w szczególności w odniesieniu do takich form przemocy fizycznej jak wykręcanie rąk, spoliczkowanie, popychanie czy duszenie.

WYKRES NR 1: FORMY DOZNAWANEJ PRZEMOCY PRZEZ ODP – ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA – A”

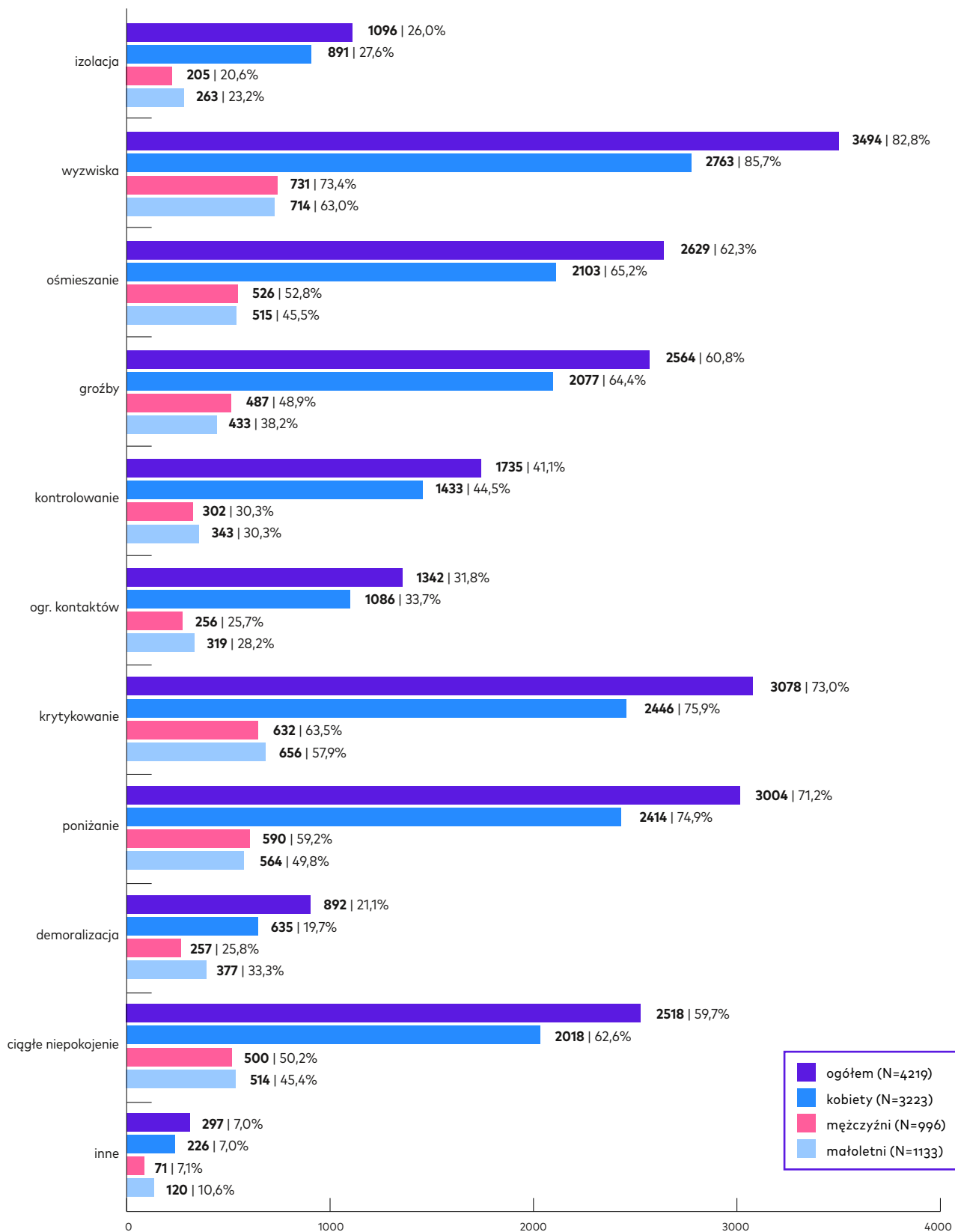
WYKRES NR 2: FORMY STOSOWANEJ PRZEMOCY FIZYCZNEJ WOBEC ODP – ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA – A”

Wśród innych form doznawanej przemocy fizycznej wskazywano m.in. na: szturchanie i szarpanie, ciągnięcie / szarpanie za włosy lub wrywanie włosów, opluwanie (w tym plucie w twarz), uderzanie lub rzucanie przedmiotami (w tym nożem), gryzienie, drapanie, szczypanie, popychanie, potrząsanie, okładanie pięściami lub przykładanie pięści do twarzy, bicie pasem lub kablem, klapsy, uderzanie głową o ścianę lub o podłogę, oblewanie (np. piwem, zimną wodą, wrzątkiem), ciągnięcie po podłodze, rzucanie

o ścianę, klepanie, ściskanie, zatykanie ust, krępowanie fizyczne (np. taśmą klejącą), wiązanie lub przytrzymywanie, zepchnięcie ze schodów, grożenie nożem, siekierą lub maczetą (w tym przykładanie noża do gardła), przypalanie papierosem, dmuchanie dymem w twarz, wrywanie przedmiotów z rąk, ciągnięcie za uszy lub miażdżenie uszu, wkładanie palców do oczu, podbicie oka, łamanie lub miażdżenie palców, przydeptywanie, duszenie lub podduszanie.

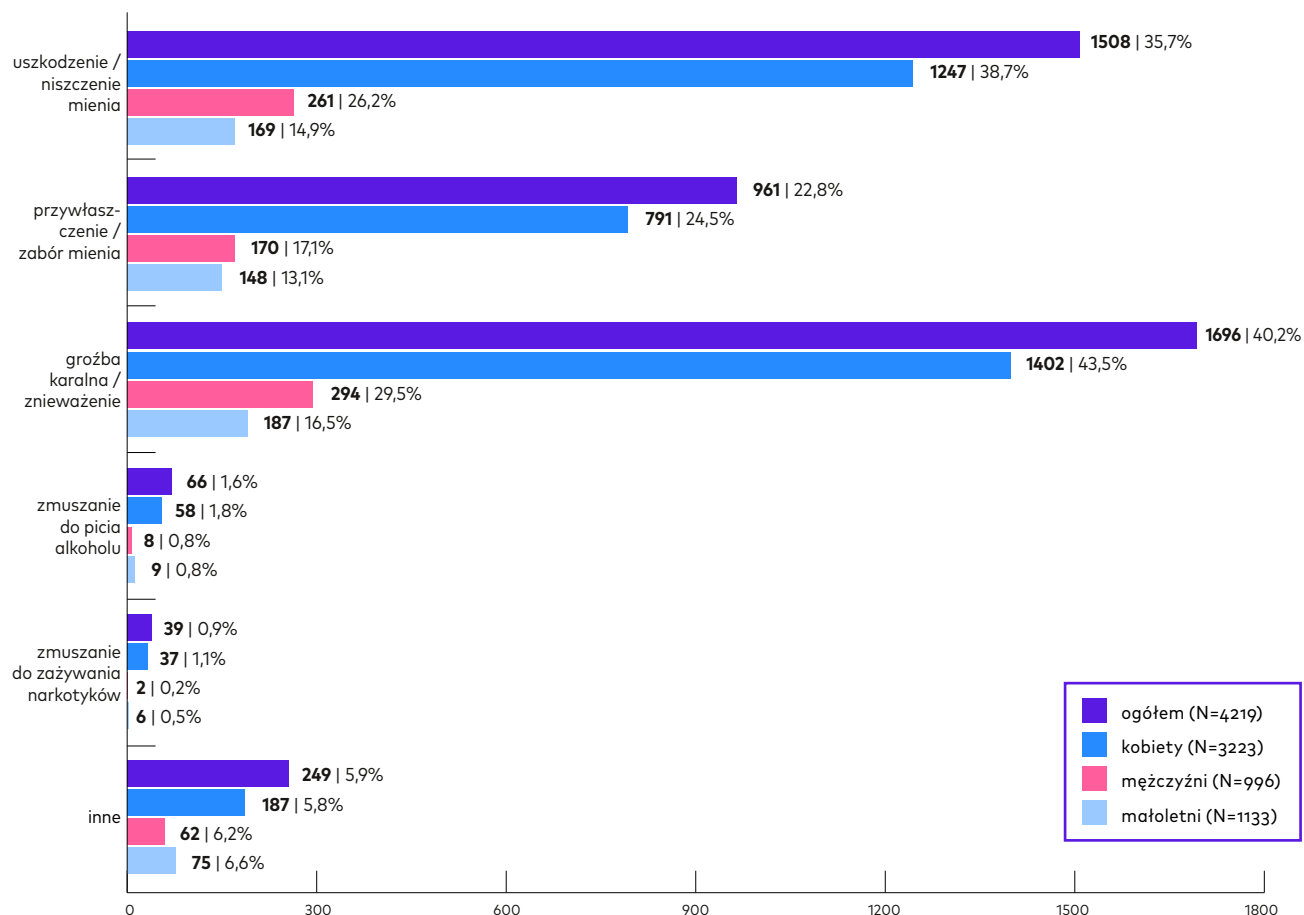
WYKRES NR 3: FORMY STOSOWANEJ PRZEMOCY PSYCHICZNEJ WOBEC ODP – ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA – A”

Wśród innych form doznawanej przemocy psychicznej wskazywano na: szantażowanie (w tym stosowanie szantażu emocjonalnego), zastraszanie, groźnienie, nękanie (w tym telefoniczne), śledzenie, kontrolowanie, krzyczenie i hałasowanie, manipulowanie, okradanie / zabieranie mienia, wymuszanie, zaniedbywanie (w tym opiekuńczo-wychowawcze), ignorowanie, nadużywanie alkoholu,

wyręczanie się, wyrzucanie z domu, oskarżanie, wywołanie poczucia winy / obwinianie (np. za niepowodzenia), ubliżanie, ośmieszanie lub oczernianie (np. wśród znajomych lub w miejscu pracy), przeklinanie, wmawianie choroby psychicznej, zmuszanie (np. do spania na podłodze, oglądania filmów o treściach przemocowych).

WYKRES NR 4: INNE FORMY STOSOWANEJ PRZEMOCY WOBEC ODP – ZA PKT. IV FORMULARZA „NIEBIESKA KARTA – A”

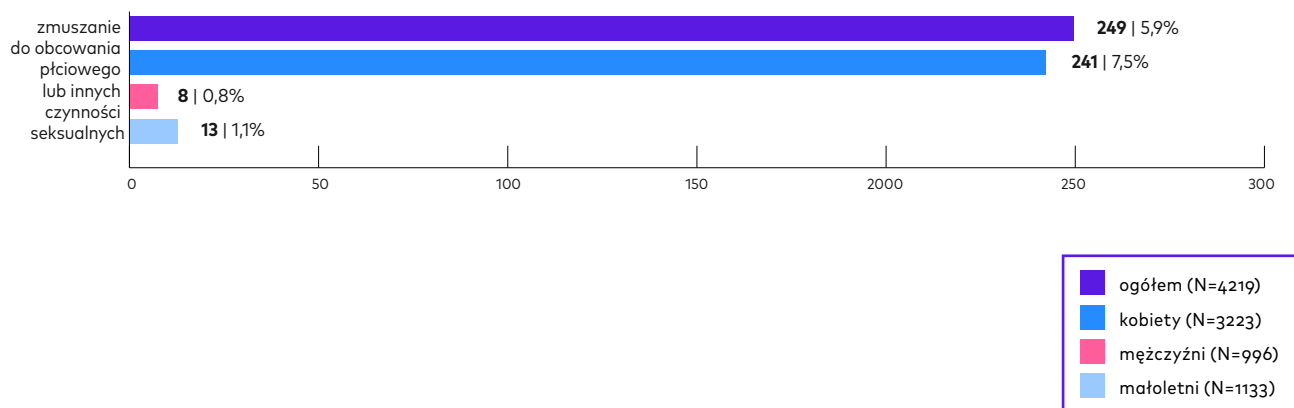
Wśród innych form doznawanej przemocy wskazywano na: buntowanie dziecka, manipulowanie dziećmi, pozostawienie dzieci bez opieki w domu, skłócanie rodziny i przyjaciół, picie alkoholu w obecności dziecka lub libacje alkoholowe, formy przemocy psychicznej (wywołanie poczucia winy, wyzywanie, obrażanie, oskarżanie, zastraszanie, groźnienie, szantażowanie, zaniedbanie), nękanie telefoniami i smsami, oczernianie (np. w Internecie),

znęcanie nad zwierzętami, śledzenie lub nagrywanie, zakłócanie ciszy nocnej, awanturowanie się (w tym przy małoletnich), zaciąganie kredytów, kradzieże, wyprzedawanie wspólnych rzeczy, nieutrzymywanie czystości, zaśmiecanie, dewastowanie mieszkania, niszczenie wspólnych rzeczy, używanie gazu pieprzowego, zmuszanie do częstych wyprowadzek, obiecywanie i niedotrzymywanie słowa.

Pomimo ograniczeń metodologicznych, wynikających z faktu, iż **przemoc ekonomiczna** nie jest wyszczególniona w pkt. IV formularza „Niebieskie Karty – A”, należy

zauważyć, że blisko 2,5% ogółu ODP (104 osoby) wskazało *explicitie* w kategorii „inne” na doświadczanie różnych form przemocy ekonomicznej.

WYKRES NR 5: PRZEMOC SEKSUALNA STOSOWANA WOBEC ODP

4 Wsparcie instytucjonalne rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”

Poniżej przedstawiono wybrane formy wsparcia instytucjonalnego, z których skorzystały rodziny objęte procedurą „Niebieskie Karty”, z trójpodziałem na działania podejmowane przed wszczęciem procedury (preinterwencyjne), w jej trakcie (interwencyjne) oraz po wszczęciu procedury (postinterwencyjne, integracyjne).

4.1. DZIAŁANIA PREINTERWENCYJNE

Jak wspomniano we wstępie, w przypadku 2247 rodzin (70,8% ogółu) podejmowane były działania preinterwencyjne, związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie². Najpowszechniejszą formą podejmowanych działań było powiadomianie i interwencje policji (60,7% ogółu), zaś w odniesieniu do 696 środowisk (21,9% ogółu) procedura „Niebieskie Karty” nie była pierwszą wszczętą procedurą w rodzinie.

² Katalog działań preinterwencyjnych, określony w pkt. xv formularza „Niebieska Karta – A”, obejmuje takie działania jak: powiadomianie i interwencje policji, powiadomienie prokuratury, zatrzymanie, dozór policji, wydanie zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, wydanie zakazu zbliżania się do określonych osób, wydanie postanowienia o obowiązku opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, tymczasowe aresztowanie, wszczęcie postępowania

karnego lub innego postępowania sądowego, poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego, odebranie dziecka w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu, leczenie innych uzależnień, zobowiązanie do uczestnictwa w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, udzielono pomocy medycznej.

TABELA NR 33: INTERWENCJE POLICJI W RODZINIE PRZED WSZCZĘCIEM PROCEDURY „NIEBIESKIE KARTY” (N=3175)

	LICZBA	%
tak	1926	60,7
nie	982	30,9
brak danych	267	8,4
	3175	100,0

Udokumentowano, iż 360 osób stosujących przemoc (11,0% ogółu) było karanych w przeszłości za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby jej użycia.

TABELA NR 34: KARALNOŚĆ OSP ZA PRZESTĘPSTWO Z UŻYCIEM PRZEMOCY LUB GROŹBY JEJ UŻYCIA (N=3281)

	LICZBA	%
tak	360	11,0
nie	2487	75,8
brak danych	434	13,2
	3281	100,0

Ponadto, w stosunku do 349 osób stosujących przemoc (10,6% ogółu OSP), udokumentowano fakt posiadania wyroków karnych za przestępstwa inne niż z użyciem przemocy lub groźby jej użycia, w tym najbardziej powszechne to: jazda lub spowodowanie wypadku w stanie nietrzeźwości (dotyczy 87 osób), kradzieże, włamania, przywłaszczenie mienia (80 osób), zadłużenia, w tym alimentacyjne (31 osób), handel, posiadanie lub przemyt narkotyków (26 osób).

W przypadku 13,0% ogółu rodzin (412 rodzin) udokumentowano działania w przeszłości mające na celu rozwiązanie problemu uzależnienia w rodzinie poprzez m.in. zobowiązanie osób stosujących przemoc do poddania się leczeniu odwykowemu (składano wnioski o przymus leczenia do GKRPA, orzekano sądownie nakazy podjęcia terapii przeciwalkoholowej itp.) oraz podejmowanie prób leczenia innych uzależnień (od leków, środków psychoaktywnych, hazardu).

W odniesieniu do 5,5% ogółu rodzin (174 rodzin) w przeszłości udzielona została – i udokumentowana w formie obdukcji lekarskiej – pomoc medyczna z powodu przemocy.

Należy zaznaczyć, że próba dokonania pełnej diagnozy działań podejmowanych w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty” jest zadaniem dość trudnym. Trudność ta jest składową kilku czynników, wśród których najważniejsze dotyczą dostępności informacji o rodzinie (tego jak wiele informacji chce udzielić osoba doznająca przemocy, ile informacji dodatkowych uda się uzyskać grupie roboczej w toku procedowania, w końcu też jak wyczerpująco i dokładnie wypełniono formularz „Niebieska Karta – A”).

4.2. DZIAŁANIA INTERWENCYJNE

Katalog działań podejmowanych w trakcie wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” jest w największym stopniu zależny od podmiotu wszczynającego daną procedurę. W przypadku podmiotów pozapolicyjnych, uprawnionych do wszczęcia procedury, instytucjonalna forma wsparcia przyjmuje najczęściej postać pracy socjalnej (głównie w przypadku pracowników socjalnych), czy rozmów wspierająco-motywacyjnych (głównie w procedurach wszczętych przez przedstawicieli oświaty).

Działania podejmowane przez policję uzależnione są zaś od sposobu, w jaki wszczęto daną procedurę (czy była to interwencja domowa w miejscu zamieszkania rodziny, czy też osobiste przyjscie osoby doznającej przemocy na komisariat). Ciekawych informacji o rodzinach dostarcza w szczególności katalog działań podjętych przez policję podczas interwencji domowych.

Jak już wspomniano (por. pkt 2.1), więcej niż co czwarty sprawca przemocy (27,0%; 886 osób) znajdował się pod wpływem alkoholu w chwili wszczęcia procedury. Jeśli badaną zbiorowość zawężać wyłącznie do rodzin, w których

procedurę „Niebieskie Karty” wszczęto w obecności osoby stosującej przemoc (co zdarza się nie zawsze, np. gdy ODP zgłasza przemoc podczas rozmowy z dzielnicowym lub na komisariacie), wówczas odsetek OSP pod wpływem alkoholu wzrosł do poziomu 75,3% ogółu (N=1177).

Spośród 1275 interwencji policji w miejscu zamieszkania rodzin, zakończonych wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”, 871 osób wskazanych w interwencji jako osoby stosujące przemoc znajdowało się pod wpływem alkoholu, co stanowi 68,3% ogółu w tej grupie.

Spośród liczby 871 OSP znajdujących się pod wpływem alkoholu w trakcie interwencji policji: 490 osób (56,3%) zostało przebadanych alkomatem na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu, wobec 385 osób (44,2%) zastosowano środki przymusu bezpośredniego (głównie kajdanki oraz chwytty obezwładniające) z powodu stwarzania zachowaniem sytuacji niebezpiecznych dla zdrowia i życia domowników, wobec 661 osób (75,9%) zastosowano zatrzymanie (w izbie wytrzeźwień, policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych do wytrzeźwienia lub policyjnym pomieszczeniu dla osób zatrzymanych).

TABELA NR 35: OSP POD WPŁYWEM ALKOHOLU PODCZAS INTERWENCJI DOMOWEJ WSZCZYNAJĄCEJ PROCEDURĘ – WYNIK BADANIA ALKOMATEM (N=490)

	LICZBA	%
do 0,5‰	23	4,7
powyżej 0,5‰ do 1‰	24	4,9
powyżej 1‰ do 1,5‰	74	15,1
powyżej 1,5‰ do 2‰	127	25,9
powyżej 2‰ do 2,5‰	114	23,3
powyżej 2,5‰ do 3‰	84	17,1
powyżej 3‰ ¹	44	9,0
	490	100,0

¹ maksimum – 4,2 ‰

Spośród 3175 rodzin objętych procedurą, 60 z nich (1,9% ogółu) interwencyjnie skorzystało ze schronienia w placówce całodobowej (hostelu dla ofiar przemocy).

W stosunku do 150 rodzin (4,7% ogółu) prokuratura zastosowała środek zapobiegawczy, głównie w postaci nakazu opuszczenia lokalu mieszkalnego przez osobę stosującą przemoc, zakazu kontaktowania się i zbliżania

do osoby lub osób doznających przemocy, dozoru policyjnego, a także – najrzadziej – tymczasowego zatrzymania lub aresztowania.

4.3. DZIAŁANIA INTEGRACYJNE

Gdy mowa o wsparciu instytucjonalnym rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”, należy wspomnieć, iż katalog zadań i czynności dla poszczególnych podmiotów odpowiedzialnych za stosownie procedury reguluje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”. Pomimo że oferta wsparcia instytucjonalnego jest szeroka, nie zawsze zdarza się, że rodzina objęta procedurą w pełni z niej korzysta.

Odmowa współpracy z grupą roboczą oraz nie podejmowanie żadnych zobowiązań do realizacji, dotyczy zdecydowanie częściej osób stosujących przemoc, niż osób doznających przemoc. W tej ostatniej grupie, odsetek osób, które nie podjęły współpracy z grupą roboczą (m.in. odmawiając jakiegokolwiek wsparcia instytucjonalnego, nie stawiając się na spotkania grup roboczych, a czasem też całkowicie unikając kontaktu) stanowi 11,5% ogółu osób doznających przemoc (378 osób). Spośród osób stosujących przemoc, blisko połowa (42,3%; 1386 osób) nie podjęła zobowiązań do realizacji.

Niezależnie od chęci podjęcia współpracy danej rodziny lub osoby z grupą roboczą, w sytuacji gdy w środowisku, w którym dochodzi do przemocy są małoletni, a ich życie jest – w ocenie członków grupy roboczej – zagrożone,

podejmowane są działania w kierunku zabezpieczenia dobra dziecka poprzez np. wnioskowanie do sądu o wgląd w sytuację rodziny. W ostateczności grupa robocza, przy współpracy zaangażowanych specjalistów, może podjąć działania w kierunku umieszczenia dziecka w instytucjonalnej lub rodzinnej pieczy zastępczej. Spośród ogólnej liczby 3175 rodzin, w 106 zaszła taka konieczność w trakcie prowadzenia procedur „Niebieskie Karty” (3,3%). W przypadku połowy tych środowisk dzieci powróciły do rodzin naturalnych. Pozostałe dzieci przebywają obecnie w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub – i jest to częstsza sytuacja – w spokrewnionych rodzinach zastępczych.

Dane wskazują, iż niemal w co drugiej rodzinie (44,4% ogółu) objętej procedurą „Niebieskie Karty” złożone zostało zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Ponad co trzecie (40,4%) zawiadomienie zakończyło się umorzeniem (zazwyczaj z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu, jak również z powodu stwierdzenia, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego lub znamion przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego). Niemal co dwunaste (8,5%) zakończyło się orzeczeniem przez sąd wyroku wobec osoby stosującej przemoc. Spośród 120 zakończonych wyrokiem zawiadomień o popełnieniu przestępstwa, 19 sprawców trafiło do aresztu śledczego lub zakładu karnego (kara pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania).

TABELA NR 36: ZAWIADOMIENIA O POPEŁNIENIU PRZESTĘPSTWA (N=3175)

	LICZBA	%
nie złożono zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa	1757	55,3
złożono zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, w tym:	1410	44,4
→ zakończone wyrokiem	120	8,5
→ sprawa umorzona	569	40,4
→ wycofane przez ODP	99	7,0
→ sprawa w toku	433	30,7
→ brak danych	189	13,4
brak danych	8	0,3

Na zakończenie przedstawiono wybrane formy instytucjonalnej oferty wsparcia, ze wskazaniem liczby osób objętych procedurą, które z niej skorzystały. Należy zaznaczyć, iż przedstawione w poniższych trzech tabelach dane dotyczą również nie zakończonych jeszcze procedur „Niebieskie

Karty”, w związku z powyższym, ostateczna liczba wskazań w populacji osób badanych może ulec zmianie (*in plus*).

TABELA NR 37: KORZYSTANIE Z OFERTY WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO – ODP (N=4219)

	LICZBA	%
wsparcie psychologiczne ¹	1825	43,3
podjęcie leczenia uzależnienia ²	29	11,5
udział w grupie wsparcia dla ofiar przemocy	126	3,0

1 dotyczy jakiegokolwiek wsparcia psychologicznego (nie tylko udzielanego w MOPS Gdynia, ale też w ramach oferty OPiTu, Zespołu Placówek Specjalistycznych, organizacji pozarządowych, gabinetów prywatnych i innych) lub w przypadku małoletnich – wsparcia pedagogiczno-psychologicznego w szkołach

2 populację osób badanych zrelatywizowano do ODP nadużywających bądź uzależnionych od alkoholu, co potwierdzono w toku realizacji procedury NK w rodzinie (N=252); por. tab. nr 15

TABELA NR 38: KORZYSTANIE Z OFERTY WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO – RODZINY (N=3175)

	LICZBA	%
skorzystanie z pobytu w placówce całodobowej	103	3,3
porada prawna	666	21,0
złożenie wniosku o przymus leczenia ¹	443	25,6
złożenie wniosku o eksmisję / wymeldowanie ²	130	4,1

1 w tym 29 wniosków dotyczyło przymusu leczenia wobec ODP; odsetek obliczono w stosunku do ogólnej liczby rodzin z problemem alkoholowym (N=1729), nie zaś ogólnej liczby rodzin (nie we wszystkich rodzinach objętych procedurą występował bowiem problem alkoholowy); por. tab. nr 13

2 w tym 6 złożonych przez OSP w stosunku do ODP

TABELA NR 39: KORZYSTANIE Z OFERTY WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO – OSP (N=3281)

	LICZBA	%
wsparcie psychologiczne	606	18,5
porada prawna	46	1,4
program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy	103	3,1
podjęcie leczenia uzależnienia ¹	327	19,4

1 populację osób badanych zrelatywizowano do OSP nadużywających bądź uzależnionych od alkoholu, co potwierdzono w toku realizacji procedury NK w rodzinie (N=1684); por. tab. nr 14

Biorąc pod uwagę powszechność instytucjonalnych form wsparcia, z których korzystają osoby doznające i stosujące przemoc, najczęstszą jest pomoc psychologiczna (por. 43,3% ODP vs. 18,5% OSP). W przypadku rodzin objętych procedurą, niewielki odsetek z nich korzysta z możliwości pobytu w placówkach całodobowych (3,3%). Niewiele też

wystosowano wniosków o eksmisję lub wymeldowanie sprawcy przemocy z lokalu mieszkalnego (4,1%).

Pomimo że problem nadużywania bądź uzależnienia od alkoholu występuje w ponad połowie rodzin objętych procedurą, relatywnie niewielki – co do skali problemu – odsetek zarówno uzależnionych osób stosujących przemoc,

jak i uzależnionych osób doznających przemocy, podjął leczenie uzależnienia (por. 19,4% OSP vs. 11,5% ODP).

W kontekście działań integracyjnych, należy również wspomnieć o odsetku rodzin, w których doszło do rozstania partnerów. Pomimo iż małżonkowie/partnerzy są grupą

dominującą, biorąc pod uwagę występujące typy relacji przemocowych, to jednak co trzecie małżeństwo (32,6% ogółu małżeństw objętych procedurą) oraz niemal co drugi związek partnerski (44,5% ogółu związków objętych procedurą) kończy się rozstaniem.

TABELA NR 40: ROZSTANIA W ZWIĄZKACH MAŁŻEŃSKICH, OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=1527)

	LICZBA MAŁŻEŃSTW	%
małżeństwa po rozwodzie przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”	77	5,0
małżeństwa w trakcie rozwodu lub separacji w chwili wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”	182	11,9
złożone pozwy o rozwód lub separację w trakcie procedury „Niebieskie Karty”	239	15,7
	498	32,6

UWAGA: populację osób badanych stanowią tylko małżeństwa objęte procedurą „Niebieskie Karty”

TABELA NR 41: ROZSTANIA W ZWIĄZKACH PARTNERSKICH, OBJĘTYCH PROCEDURĄ (N=600)

	LICZBA ZWIĄZKÓW PARTNERSKICH	%
rozwiązane konkubinaty przed wszczęciem procedury „Niebieskie Karty”	38	6,3
rozwiązane konkubinaty w trakcie procedury „Niebieskie Karty”	229	38,2
	267	44,5

UWAGA: populację osób badanych stanowią tylko konkubinaty objęte procedurą „Niebieskie Karty”

Podsumowanie

1. Wyniki czwartej edycji badania wykazały szereg analogii i zbieżności z wynikami trzech poprzedzających edycji oraz z obserwowanymi dotąd tendencjami. W rozkładach częstości nie odnotowano różnic znaczących statystycznie, co dotyczy niemal wszystkich analizowanych w badaniu wskaźników demograficzno-społecznych, w tym m.in. takich jak: struktura wieku i płci, statusy ODP/OSP we wzajemnej relacji, problemy współwystępujące ze zjawiskiem przemocy w rodzinie, sytuacja ekonomiczna, formy doświadczanej przemocy a nawet katalogi działań preinterwencyjnych, interwencyjnych i integracyjnych z jakich korzystają osoby/rodziny uwikłane w przemoc. Istotna zmiana trendu widoczna jest jedynie w odniesieniu do liczby procedur wszczętych dla poszczególnych gdyńskich dzielnic (por. pkt. 5). Przy uwzględnieniu bardzo licznej próby badawczej (4219 ODP i 3281 OSP w 3175 PNK, realizowanych na przestrzeni ponad dziesięciu lat), powyższe oznacza wysoki stopień rozpoznania i zidentyfikowania specyfiki przemocy w rodzinie w jej aspekcie lokalnym.
2. Przemoc w rodzinach objętych procedurą „Niebieskie Karty” bardzo rzadko jest jednorazowym wydarzeniem, a często – procesem powtarzającym się, długofalowym, dynamicznym. W przypadku ponad połowy środowisk objętych procedurą (70,8% ogółu) udokumentowano podejmowanie działań preinterwencyjnych, związanych ze stosowaniem przemocy, zaś w przypadku 60,7% ogółu rodzin wskazano na okres doznawania przemocy dłuższy niż jeden rok. Nie incydentalne były sytuacje, w których do zachowań przemocowych dochodziło nawet w trakcie trwania procedury (tzw. kolejne udokumentowanie zdarzenia w rodzinie poprzez wypełnienie po raz kolejny formularza „Niebieska Karta – A”) lub też ponownie wszczynano procedurę dla tej samej osoby lub rodziny (21,9% ogółu), nie zawsze jednak w tej samej konfiguracji przemocowej. Zagadnienie powtarzalności zjawiska jest szczególnie istotne dla problemu tzw. utrwalonej przemocy w rodzinie, który może implikować szereg dodatkowych, negatywnych skutków społecznych (np. syndrom wiktyimizacji, wyuczona bezradności).
3. Przemoc w rodzinie najczęściej zgłaszana jest przez samą osobę doznającą przemocy lub jedną z nich (w sytuacjach gdy w rodzinie kilka osób doznaje przemocy). Liczba procedur wszczętych na skutek zgłoszenia przemocy przez świadków bezpośrednich lub pośrednich jest stosunkowo niewielka. Jeśli dochodzi do interwencji świadków pośrednich z reguły podejrzenie przemocy dotyczy grup takich jak: małoletni, kobiety, osoby starsze, schorowane, z niepełnosprawnościami. Liczba zgłoszeń – zarówno przez świadków bezpośrednich, jak i pośrednich – dotycząca podejrzenia stosowania przemocy w stosunku do pełnoletnich mężczyzn jest niewielka. Nie obserwuje się ponadto na przestrzeni lat wyraźnego i liniowego wzrostu odsetka procedur wszczętych na skutek zgłoszenia przez świadków pośrednich czy bezpośrednich, co wskazuje na potrzebę oraz istotę prowadzenia dalszej edukacji społecznej w zakresie problematyki przemocy w rodzinie.
4. Spośród wszystkich podmiotów uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, dominują te wszczęte przez policję (73,4%, w tym głównie na skutek interwencji domowych) oraz pracowników socjalnych MOPS (13,4%). Na przestrzeni lat wzrasta liczba i odsetek procedur wszczynanych przez podmioty uprawnione, inne niż policja czy pomoc społeczna, choć w dalszym ciągu jest to odsetek relatywnie niski.
5. W kontekście oficjalnych statystyk, wyrażonych liczbą wszczętych procedur „Niebieskie Karty” nie obserwowano w poprzednich edycjach natężenia występowania zjawiska przemocy w rodzinie w żadnej z gdyńskich dzielnic. Obecna edycja wskazuje, że na przestrzeni ponad dziesięciu lat najwięcej procedur w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców dotyczy trzech gdyńskich dzielnic: Leszczynek (23 PNK na tys. mieszkańców), Chyloni (20 PNK) i Cisowej (19 PNK). Najmniej zaś dzielnic: Chwarzno-Wiczlino oraz Wielki Kack (po 8 PNK).
6. Dominujące problemy społeczne w rodzinach, współwystępujące ze zjawiskiem przemocy, można skategoryzować w pięć głównych grup, uszeregowanych pod kątem częstotliwości współwystępowania, tj.: (1) nadużywanie lub uzależnienie od alkoholu lub (rzadziej) od

środków psychoaktywnych (dotyczy 54,8% ogółu rodzin), (2) problemy socjalno-bytowe (23,3%), (3) rozpad związku lub małżeństwa, bądź silny konflikt w związku (20,1%), (4) problemy opiekuńczo-wychowawcze (15,4%) oraz (5) zaburzenia lub choroby psychiczne (9,5%).

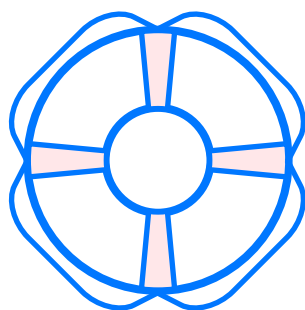
7. Wyniki badania wskazują na powiązanie przemocy w rodzinie z problemem nadużywania lub uzależnienia od alkoholu. Jak wspomniano, problem ten jest dominującym spośród wszystkich pięciu, skategoryzowanych grup i dotyczy 53,4% rodzin, objętych procedurą. Odsetek rodzin, w których potwierdzono istnienie problemu alkoholowego jest nieznacznie wyższy i stanowi 54,5%, przy czym osobami uzależnionymi są nie tylko osoby stosujące przemoc (51,3% ogółu OSP), ale też osoby doznające przemocy (6,0% ogółu ODP), czasem obie strony jednocześnie (6,3% ogółu rodzin). Według danych, więcej niż co czwarty sprawca przemocy (27,0%) znajdował się pod wpływem alkoholu w chwili wszczęcia procedury. Zawężając populację osób badanych tylko do tych procedur, które wszczęto w obecności sprawcy, odsetek osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu w chwili wszczęcia procedury wyniesie 75,3% ogółu OSP.
8. Wyniki badania przełamują stereotyp zjawiska przemocy w rodzinie. Odsetek rodzin objętych procedurą, które można by określić mianem rodzin zmarginalizowanych lub wykluczonych społecznie, stanowi zaledwie 8,7% ogółu. Zdecydowanie wyższy odsetek (40,1%) stanowią rodziny całkowicie odbiegające od stereotypowego wyobrażenia nt. rodzin uwikłanych w przemoc domową, a więc rodziny o zadowolającej sytuacji ekonomicznej, pozostające poza systemem pomocy społecznej i bez orzeczonej kurateli sądowej. Pozostały odsetek środowisk (51,2% ogółu) można uznać za rodziny o sytuacji społecznej zróżnicowanej w ujęciu indywidualnym, lecz przeciętnej w ujęciu ogólnym. Powyższe dane, przełamujące stereotyp zjawiska przemocy w rodzinie, korespondują ze strukturą zawodów, wykonywanych przez osoby uwikłane w przemoc. W tym obszarze obserwuje się także znaczące zdwersyfikowanie, obejmujące zarówno pracowników niskokwalifikowanych, wykonujących prace proste, niskopłatne, jak i osoby prowadzące własną działalność gospodarczą, czy pracowników w zawodach wymagających wysokich kwalifikacji i umiejętności, bez możliwości jednoznacznego wskazania dominacji jednej grupy nad drugą.
9. W blisko co trzeciej rodzinie (30,8%), złożonej z minimum trzech osób, przemoc w formie bezpośredniej

dotyka więcej niż jedną osobę w rodzinie, najczęściej małoletnich. 35,8% ogółu małoletnich z rodzin objętych procedurą było bowiem nie tylko świadkami przemocy, ale też osobami bezpośrednio jej doznającymi. Fakt, iż domownicy bywają nie tylko bezpośrednimi świadkami przemocy, ale często stają się także osobami doznającymi przemocy, potwierdza istotę systemowego elementu integracji, który powinien koncentrować się wokół działań terapeutycznych wykonywanych nie tylko z osobą bezpośrednio uwikłaną w przemoc, ale całym jej najbliższym otoczeniem.

10. Liczba osób doznających przemocy (4219 osób) jest wyższa od liczby osób stosujących przemoc (3281 osób). Wśród osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie, zdecydowanie dominują mężczyźni (85,3%). Na uwagę zasługuje nieznaczny – acz istniejący – odsetek małoletnich sprawców przemocy (0,5% ogółu OSP). Wśród osób doznających przemocy w rodzinie zdecydowanie dominują kobiety (76,4%). Co czwartą ofiarą przemocy (26,9%) wskazaną w procedurze jest osoba małoletnia.
11. Uwzględniając status osób doznających przemocy w rodzinie najczęściej są nimi: żony (42,7% ogółu ODP), córki (19,1%), synowie (18,3%), partnerki (16,9%) oraz matki (12,6%). Sprawcami zaś: mężowie (42,7% ogółu OSP), ojcowie (20,7%), partnerzy (16,9%), synowie (13,1%) oraz matki (8,6%).
12. Dominujące statusy osób doznających przemocy i stosujących przemoc korespondują z występującymi typami relacji przemocowych, wśród których dominują (OSP – ODP): mąż – żona (42,7% ogółu rodzin), partner – partnerka (16,9%), ojciec – syn (14,6%), ojciec – córka (13,6%) oraz syn – matka (10,9%).
13. Dominującą formę doznawanej przemocy stanowi przemoc psychiczna (dotyczy 95,4% ogółu ODP), następnie fizyczna (79,4%). Najmniej powszechną jest przemoc seksualna (5,9%). Powszechność doznawania poszczególnych rodzajów przemocy jest identyczna w każdej z trzech, badanych grup (mężczyzn, kobiet, małoletnich). Różnice między grupami są jednak widoczne, jeśli wziąć pod uwagę procentowy udział osób z danej grupy, doznających określonej formy przemocy. Biorąc pod uwagę powyższe, w szczególności przemoc fizyczna oraz seksualna częściej stosowana jest wobec kobiet, niż wobec mężczyzn czy małoletnich. Warto również podkreślić, iż 84,6% ogółu ODP doznaje więcej niż jedną formę przemocy – najczęściej jest to jednocześnie przemoc psychiczna i fizyczna.

14. Biorąc pod uwagę instytucjonalną ofertę wsparcia oraz katalog działań integracyjnych, z których najczęściej korzystają osoby doznające przemocy w rodzinie, najpowszechniejsza jest pomoc psychologiczna (43,3% ogółu ODP), złożenie wniosku o przymus leczenia (25,6% ogółu rodzin) oraz poradnictwo prawne (21,0% ogółu rodzin). Mało powszechne jest korzystanie przez rodziny z pobytu w placówce całodobowej (3,3% ogółu rodzin) lub udział w grupach wsparcia dla

ofiार przemocy (3,0% ogółu ODP). Na uwagę zasługują również dwie dane – niemal co druga procedura (44,4%) skutkuje złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (choć znaczna część z nich – 40,4% – kończy się umorzeniem), zaś co trzecie małżeństwo (32,6% ogółu małżeństw) oraz niemal co drugi związek partnerski (44,5% ogółu konkubinatów) kończy się rozstaniem partnerów (rozwód, separacja, wyprowadzka).

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

Publikacja współfinansowana ze środków Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej w ramach Programu Ochronowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

Wykorzystywanie w części lub całości materiałów zawartych w tym opracowaniu możliwe jest jedynie na prawach cytatu, zgodnie z ustawą o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 1994 r.

Właścicielem autorskich praw majątkowych do publikacji jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni.

PROJEKT GRAFICZNY, ILUSTRACJE, SKŁAD:

Eurydyka Kata i Rafał Szczawiński (redesignstudio.pl)

WYDAWCA:

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Gdyni

Wydanie czwarte
Gdynia 2022

